

Omgaan met zoetwater in een veranderend klimaat

Bevindingen rekenkameronderzoek

Rekenkamer Waterschap Hunze en Aa's
1 oktober 2025

Colofon

Rapporttitel

- Omgaan met zoetwater in een veranderend klimaat. Bevindingen rekenkameronderzoek.

Opdrachtgever

- Rekenkamer waterschap Hunze en Aa's

Onderzoekers

- Marthe van Russen Groen, m.vanrussengroen@ambient.nl
- Pui Mee Chan, p.chan@ambient.nl

Kwaliteitscontrole

- Pui Mee Chan

Ons projectnummer

- P25009

Datum

- 1 oktober 2025

Versie

- Definitief

Ambiënt Advies BV

Arthur van Schendelstraat 550, 3511 MH Utrecht

Postbus 255, 3500 AG Utrecht

Website: www.ambient.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding voor dit rekenkameronderzoek	4
1.2	Onderzoeksvragen	4
1.3	Onderzoeksopzet	5
1.4	Afbakening en scope	5
1.5	Leeswijzer	5
2	Achtergrond Deltaprogramma Zoetwater	6
2.1	Groeiende tekorten aan zoetwater	6
2.2	Deltaprogramma Zoetwater	7
2.3	Rijk, zoetwaterregio's en lokale programma's	7
3	Doelen en maatregelen (<i>Blok 1</i>)	6
3.1	Inleiding van begrippen	9
3.2	Doelen voor de periode 2022-2027	9
3.3	Maatregelen voor de periode 2022-2027	11
3.4	Samenhang met nationale programma	16
3.5	Samenhang met regionale programma	19
3.6	Meetbare effecten van doelen en maatregelen	21
3.7	Doelmatigheid van maatregelen	23
3.8	Toets aan de normen	23
4	Organisatie (<i>Blok 2</i>)	25
4.1	Totstandkoming van het maatregelenpakket	25
4.2	Samenwerking in de regio	28
4.3	Uitvoering van het maatregelenpakket	31
4.4	Toets aan de normen	32
5	Realisatie: resultaten en kosten (<i>Blok 3</i>)	35
5.1	Voortgang van de maatregelen	35
5.2	Voortgang van de kosten	37
5.3	Toets aan de normen	38
6	Monitoring van effecten en doelbereik (<i>Blok 4</i>)	40
6.1	Effectmonitoring	40
6.2	Doelbereik	40
6.3	Verbeteringen doorvoeren	42
6.4	Toets aan de normen	42
7	Informatievoorziening en rol van het AB (<i>Blok 5</i>)	44
7.1	Informatievoorziening	44
7.2	Kaderstellende en controlerende rol van het AB	46
7.3	Toets aan de normen	48
	Bijlage 1 Normenkader	49
	Bijlage 2 Literatuurlijst bureaustudie	51
	Bijlage 3 Voortgang maatregelen volgens actueel overzicht (conceptversie voor rapportage jaarrekening 2024)	53
	Bijlage 4 Schematische weergave van regionale en nationale overlegstructuren	56

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor dit rekenkameronderzoek

Klimaatverandering maakt dat lange periodes van droogte vaker voorkomen. Ondertussen blijft de vraag naar zoetwater groeien. Hierdoor staat de zoetwaterbeschikbaarheid landelijk onder druk. Het nationale Deltaprogramma Zoetwater is in het leven geroepen om Nederland weerbaarder te maken tegen zoetwatertekorten. Rijkswaterstaat, waterschappen en andere overheden werken hierin samen. Waterschap Hunze en Aa's is één van deze partijen.

In het coalitieakkoord 2023-2027 geeft waterschap Hunze en Aa's aan op welke manieren het wil werken aan weerbaarheid tegen zoetwatertekorten in het eigen gebied:

- het vasthouden van water
- het verbeteren van de infiltratie in de bodem
- het (tijdelijk) verhogen van het waterpeil, en
- kijken waar bepaalde teelten wel of niet mogelijk zijn (passend gebruik).

In het Waterbeheerprogramma (WBP) 2022-2027 heeft het waterschap zijn ambities uitgewerkt in doelen en maatregelen voor deze periode. Op die manier geeft het waterschap invulling aan het nationale Deltaprogramma Zoetwater, met als uiteindelijk doel: in 2050 weerbaar zijn tegen zoetwatertekorten.

Gezien het grote maatschappelijke belang van zoetwater, zeker in perioden met toenemende droogte, de actualiteit van de opgave en de invloed en rol van het waterschap hierin, heeft de rekenkamer van waterschap Hunze en Aa's besloten een onderzoek te starten naar het zoetwaterbeleid van het waterschap. Een rekenkameronderzoek kan leereffecten opleveren voor het dagelijks bestuur (DB) en algemeen bestuur (AB) van het waterschap. Doel van dit onderzoek is: het AB van het waterschap inzicht bieden in de mate van doelrealisatie op het eigen zoetwaterbeleid, en handvatten bieden voor (bij)sturing voor de toekomst.

1.2 Onderzoeksvragen

Het onderzoek heeft de volgende drie centrale vragen:

- Hoe geeft het waterschap invulling aan het Deltaprogramma Zoetwater?
- Is het waterschap goed op weg om zijn doelen voor de periode tot 2027 ten aanzien van dit onderwerp te realiseren?
- Zijn de maatregelen die het in dit kader neemt effectief en efficiënt?

Hierbij wordt gekeken naar de volgende vijf beleidsonderdelen:

- 1) **Doelen en maatregelen** die het waterschap heeft geformuleerd voor zoetwaterbeschikbaarheid, en de aansluiting daarvan bij het nationale en regionale Deltaprogramma;
- 2) **Organisatie** van de totstandkoming en de uitvoering van de maatregelen;
- 3) **Realisatie van maatregelen en kosten:** in hoeverre de uitvoering verloopt volgens planning en begroting;
- 4) **Monitoring van effecten en doelbereik:** inzicht in de effecten van genomen maatregelen op de zoetwaterbeschikbaarheid;
- 5) **Informatievoorziening aan en rol van het Algemeen Bestuur** wat betreft het zoetwaterbeleid van het waterschap.

Voor elk van deze vijf onderdelen zijn deelvragen opgesteld, die helpen de hoofdvragen te beantwoorden. Tevens zijn voor elk van deze vijf onderdelen normen opgesteld, om te beoordelen of het zoetwaterbeleid van het waterschap op orde is. Een volledig overzicht van alle normen en deelvragen is te vinden in Bijlage 1.

1.3 Onderzoeksopzet

Voor het onderzoek zijn de volgende stappen doorlopen (Tabel 1).

Tabel 1: De zeven stappen van het rekenkameronderzoek uitgeschreven als acties en uitkomsten

	Actie	Uitkomst
1	Opstellen van de onderzoeksvragen en van het normenkader	Onderzoeksvragen en normenkader
2	Bureaustudie van openbare en opgevraagde documenten	Eerste bevindingen, als onderlegger voor de interviewvragen
3	Interviews met de meest betrokken ambtenaren en bestuurders, en groepsinterview met vertegenwoordigers van het Algemeen bestuur.	Conceptrapport op basis van bevindingen uit bureaustudie en interviews
4	Ambtelijk hoor en wederhoor: toets op feitelijke onjuistheden	Definitief rapport na verwerking van de ambtelijke reacties
5	Toevoegen conclusies en aanbevelingen door de rekenkamer	Definitief rapport met conclusies en aanbevelingen
6	Bestuurlijk hoor en wederhoor: het dagelijks bestuur kan reageren op het rapport, de conclusies en aanbevelingen	Definitief rapport met conclusies en aanbevelingen, én bestuurlijke reactie
7	Aanbieden en presenteren van het rapport met aanbevelingen en bestuurlijke reactie aan het Algemeen Bestuur	-

1.4 Afbakening en scope

Dit onderzoek focust op het beleid van het waterschap in de periode 2022-2027, en dan in het bijzonder op de maatregelen voor zoetwater in het Waterbeheerprogramma 2022-2027. De maatregelen van voorgaande periode (2016-2021) en de plannen voor de volgende periode (2028-2033) komen niet aan bod.

Het onderzoek vormt geen oordeel over welke maatregelen wel of niet effectief zijn, maar onderzoekt in hoeverre het waterschap de effectiviteit van maatregelen onderbouwt en dit leidend laat zijn in zijn keuzes. Dit onderzoek stelt een door het waterschap gegeven onderbouwing van effectiviteit in de vorm van kengetallen of meetwaarden dus niet ter discussie.

1.5 Leeswijzer

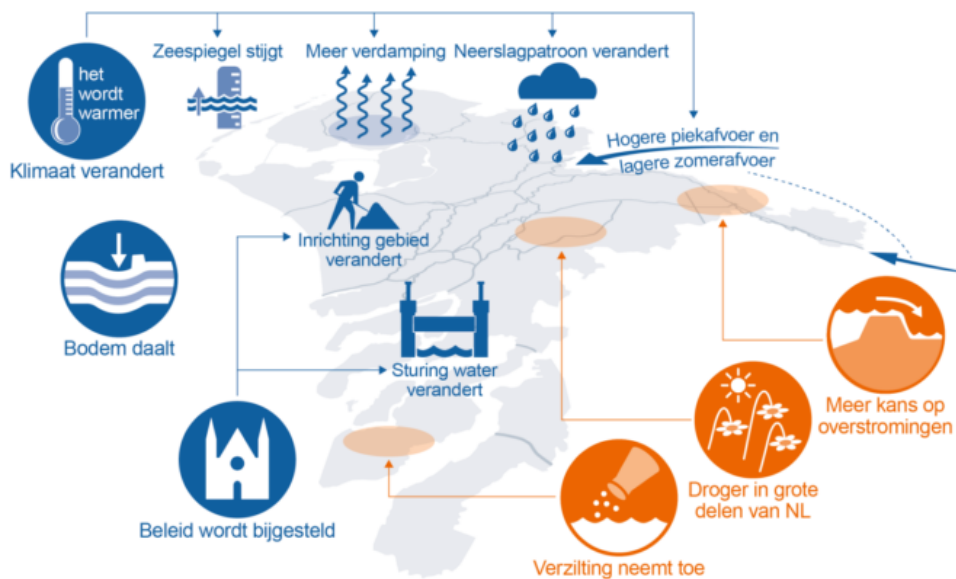
Dit rapport bestaat uit zeven hoofdstukken. Hoofdstuk 2 geeft achtergrondinformatie over het onderwerp zoetwater. Hoofdstuk 3 t/m 7 geven voor elk van de vijf beleidsonderdelen waar dit onderzoek zich op richt (zie §1.2), een beantwoording van de onderzoeksvragen en een toetsing van de bijbehorende normen uit het normenkader (zie Bijlage 3).

2 Achtergrond Deltaprogramma Zoetwater

2.1 Groeiende tekorten aan zoetwater

Door klimaatverandering komen weersextremen vaker voor: hele natte periodes, maar ook hele warme en droge periodes. Langere periodes van droogte kunnen ertoe leiden dat er niet altijd genoeg zoetwater beschikbaar is. De jaren 2018, 2019, 2020 en 2022 hebben duidelijk gemaakt dat droogte in Nederland een steeds urgenter probleem wordt. En ook bekeken over de hele periode 2010-2020 waren de watertekorten in de zomerperiodes in Noord-Nederland relatief hoog, volgens het rapport “Waterbeschikbaarheid Noord-Nederland” van de Waddenacademie.

Klimaatverandering beïnvloedt niet alleen het aanbod, maar ook de vraag naar zoetwater. Waar het aanbod met droogte vermindert, wordt voor het tegengaan (de gevolgen van) klimaatverandering de vraag naar zoetwater groter. Denk aan het water dat nodig is voor het beperken van bodemdaling, hittestress, verzilting en broeikasgasuitstoot uit veen. (Figuur 1). Tijdens droogte groeit de vraag onder agrariërs en consumenten naar zoetwater en drinkwater. Hierin is een groeiend verbruik te zien over de periode 2010-2020 (rapport Waddenacademie). En ook om andere redenen dan klimaatverandering blijft de vraag naar zoetwater verder toenemen: een toenemende bevolking en uitbreiding van industrieën.

Figuur 1 Ontwikkelingen als gevolg van klimaatverandering

De trend van langere periodes met verminderd aanbod, tezamen met de trend van een toenemende vraag, maakt dat Nederland kwetsbaarder wordt voor zoetwatertekorten. Zoetwater is essentieel voor drinkwater, landbouw, natuur, scheepvaart, industrie, elektriciteitsvoorziening en de stabiliteit van dijken en palen. Als minder water beschikbaar is dan we nodig hebben, moeten we het water verdelen. Dit gebeurt via de verdringingsreeks (Figuur 2). De reeks geeft aan hoe we het zoete water verdelen. Zoetwatertekort is een grote uitdaging voor de samenleving. Het is dan ook van groot belang dat er wordt samengewerkt aan een land dat weerbaar is tegen zoetwatertekorten. Dat wordt gedaan in het Deltaprogramma Zoetwater.

Figuur 2 Verdringingsreeks Zoetwater

2.2 Deltaprogramma Zoetwater

Het Deltaprogramma Zoetwater is onderdeel van het nationaal Deltaprogramma: zoetwater is een van de drie thema's (waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie) in het Deltaprogramma. In het **Deltaprogramma Zoetwater** werkt het Rijk samen met alle overheden en gebruikers van zoetwater aan het doel om zoetwatertekorten te voorkomen.

Het Deltaprogramma Zoetwater bevat naast kaders en richtlijnen een Deltabeslissing en een Deltaplan. Het algemene beleid is vastgelegd in de **Deltabeslissing Zoetwater**. De kern daarvan is: Nederland weerbaar maken tegen zoetwatertekorten in 2050. Om dit doel te bereiken worden verschillende onderzoeken gedaan, en voeren de betrokken partijen verschillende maatregelen uit. Deze zijn vastgelegd in het **Deltaplan Zoetwater**. Het Deltaplan Zoetwater bevat alle geprogrammeerde maatregelen en investeringen van Rijkswaterstaat, provincies en waterschappen.

De eerste fase van het Deltaprogramma liep van 2016 tot 2022. De uitvoering van maatregelen voor de tweede fase is gestart in 2022 en loopt tot en met 2027.

Belangrijke elementen uit het Deltaprogramma Zoetwater staan benoemd in Kader 1 en Kader 2 (op p. 17 en 18) in het volgende hoofdstuk.

2.3 Rijk, zoetwaterregio's en lokale programma's

Het Rijk voert in overleg met andere overheden een knelpuntenanalyse uit voor het hoofdwatersysteem, en stelt daarop de strategieën en maatregelen voor het hoofdwatersysteem vast. Dit betreffen het IJsselmeer en de rivieren, hoofdkanalen en zeearmen die door Rijkswaterstaat beheerd worden.

De analyse en maatregelen voor de regionale watersystemen wordt gedaan door de Zoetwaterregio's. In de tweede (huidige) fase van het Deltaprogramma Zoetwater kent Nederland zes Zoetwaterregio's (zie Figuur 3). In de zoetwaterregio's zitten de overheden (waterschappen, provincies en anderen) in het betreffende landsdeel met elkaar in een overlegstructuur en nemen besluiten over de strategie en verdeling van middelen om zoetwaterproblematiek tegen te gaan.

Op nog weer lokaler niveau voeren waterschappen knelpuntenanalyses uit voor het eigen beheergebied, en nemen zij maatregelen voor zoetwater op in hun beheerprogramma's. Zo komt de opeenvolging in het uitwerken van de analyse, strategieën en maatregelen (Figuur 5, p. 28) op meerdere ruimtelijke schalen terug.

Figuur 3: Zoetwaterregio's in Nederland in de huidige 2^e fase van het Deltaprogramma (Regio Noord-Nederland in het geel)

3 Doelen en maatregelen (Blok 1)

Dit hoofdstuk gaat in op de **doelen en maatregelen** die het waterschap heeft geformuleerd voor zoetwaterbeschikbaarheid, en de aansluiting daarvan bij het nationale en regionale Deltaprogramma. Bijbehorende onderzoeksnormen vormen het eerste blok van het normenkader (Blok 1).

3.1 Inleiding van begrippen

In dit rapport worden de volgende definities gebruikt:

- **Doel:** een gewenste situatie ; wat men wil bereiken.
Maatregel: een actie die wordt genomen om een doel te behalen.
- **Resultaat:** de (voorlopige) uitkomst van een maatregel voor zover die relevant is voor het doel.
- **(Eind)product:** de concrete vorm die een resultaat aanneemt.
- **Effect:** de (in theorie kwantificeerbare) impact van een maatregel op de totale voorraad zoetwater in bodem en waterbedden, of op het tekort voor bepaalde gebruikers of functies.

3.2 Doelen voor de periode 2022-2027

Deelvraag: Welke doelen heeft het waterschap gesteld voor de periode 2022-2027 in het kader van het Deltaplan Zoetwater?

Verkort antwoord deelvraag

Het waterschap heeft acht doelen voor 2027, zoals weergegeven in Tabel 2. Deze doelen zijn niet expliciet uitgeschreven in het WBP, maar wel hier uit af te leiden. De doelen zijn te verdelen over de vijf sporen die het waterschap volgt (zie eveneens Tabel 2). Het zijn geen meetbaar geformuleerde doelen.

Het 6^e hoofdstuk van het WBP 2022-2027 van waterschap Hunze en Aa's is gewijd aan het Deltaplan Zoetwater. Hierin is de ambitie op lange termijn als volgt geformuleerd: "We spannen ons in voor voldoende water, nu en in de toekomst. Ondanks onze inspanning is er niet overal en altijd voldoende water beschikbaar. Daarom geven wij de watergebruikers inzicht in de zoetwaterbeschikbaarheid en vragen hen nadrukkelijk om hun bedrijfsvoering daarop aan te passen." Deze passage maakt duidelijk dat het waterschap wil sturen op de weerbaarheid tegen zoetwatertekorten langs zowel op de aanbod- als de vraagkant van zoetwater.

In aansluiting hierop, beschrijft het waterschap de volgende vijf sporen die het wil volgen om de weerbaarheid tegen zoetwatertekorten te versterken:

- **Wateraanvoer.** De aanvoer van water uit het IJsselmeer richting het gebied.
- **Water conserveren.** Water bovenstrooms vasthouden en in de bodem laten infiltreren, onder meer door beekherstel.
- **Water optimaal verdelen.** Het voorkomen van een inefficiënte verdeling van het aangevoerde water.

- **Beregenen uit grondwater.** Waar dit geen schade brengt aan andere functies, het beregenen uit grondwater toestaan.
- **Beperken watergebruik.** Gebruikers stimuleren zuinig en efficiënt om te gaan met water, of beperkingen opleggen aan nieuwe watergebruikers.

Deze vijf sporen staan niet zo expliciet opgesomd in het WBP als hierboven beschreven, maar staan daar wel benoemd. Het waterschap maakt geen prioritering in deze vijf sporen.

De doelen voor de periode 2022-2027 zijn evenmin expliciet uitgeschreven in H6 van het WBP. Er zijn kaders opgenomen met het kopje 'doel', maar deze benoemen eerder maatregelen dan doelen. Ze geven meestal geen antwoord op de vraag "wat willen we bereiken in deze periode?", maar eerder antwoord op de vraag "wat gaan we doen in deze periode?".

Niettemin is uit deze kaders en uit andere passages op te maken wat het waterschap in deze periode wil bereiken. Hieruit zijn de volgende doelen te herleiden (Tabel 2).

Tabel 2: de doelen voor zoetwater voor 2027 zoals af te leiden uit hoofdstuk 6 van het WBP

Spoor	Doel voor 2027
Wateraanvoer	A. Veiligstellen van een wateraanvoer die zo veel mogelijk tegemoet komt aan de (toenemende) watervraag.
Water conserveren	B. Betere conservering van grond- en oppervlaktewater.
Water optimaal verdelen	C. Verdere optimalisatie van de verdeling van het aanvoerwater.
Water optimaal verdelen Beperken watergebruik Beregenen uit grondwater	D. De kaarten van zoetwaterbeschikbaarheid zijn geactualiseerd en gecommuniceerd naar de gebruikers.
Beregenen uit grondwater	E. De mogelijkheden van het beregenen uit grondwater voor het beheergebied zijn in beeld en omgezet naar beleid.
Beperken watergebruik	F. Gebruikers zijn zich nog meer bewust van het feit dat er niet altijd voldoende zoetwater beschikbaar zal zijn, en van de urgentie om het water efficiënt te gebruiken.
Beperken watergebruik	G. Gebruikers passen technieken toe om watergebruik te beperken en delen hun kennis.
Beperken watergebruik	H. Nieuwe grootgebruikers van zoetwater hebben een vergunning nodig.

Deze doelen zijn niet geheel SMART geformuleerd, te weten: specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden. Dat is vooral gelegen in de eerste twee criteria: specifiek en meetbaar. Geen van de doelen zijn meetbaar, en doelen B en C zijn daarnaast weinig specifiek. De doelen zijn verder uit te splitsen naar subdoelen aan de hand van de maatregelen die het WBP uitschrijft. Deze subdoelen zijn specifiek en zijn realistisch en tijdsgebonden, zoals weergegeven in volgende paragraaf (§3.3). Meetbaar zijn deze subdoelen niet. Buiten het WBP zijn evenmin meetbare doelen vastgelegd: in de interviews is bevestigd dat het waterschap geen meetbare doelen heeft voor zoetwater. Dit is nader uitgewerkt in §3.6.

3.3 Maatregelen voor de periode 2022-2027

Deelvraag: Welke maatregelen heeft het waterschap geformuleerd voor de periode 2022-2027 in het kader van het Deltaprogramma Zoetwater? Houden deze verband met de doelen?

Verkort antwoord deelvraag

Het zesde hoofdstuk van het WBP bevat expliciet maatregelen voor het Deltaprogramma Zoetwater. Daarnaast bevatten ook andere hoofdstukken van het WBP maatregelen die passen in het Deltaprogramma Zoetwater, hoewel het WBP of andere documenten dat verband niet duidelijk leggen.

Over het algemeen sluiten de maatregelen goed aan op de sporen en de doelen voor 2027 (Tabel 2). Het valt op dat veel maatregelen onderzoeksprojecten zijn.

Hoofdstuk 6 van het WBP bestaat, naast de introductie, uit vijf paragrafen. Per paragraaf zijn maatregelen geformuleerd. Deze paragrafen komen grotendeels overeen met de vijf sporen (zoals besproken in §3.2). Dit geldt niet voor het spoor van "water conserveren" en "water optimaal verdelen", deze vormen samen één paragraaf in het WBP, en er is een eigen paragraaf met de titel "zoetwaterbeschikbaarheid". Die laatste gaat over het communiceren over zoetwaterbeschikbaarheid richting bedrijven en inwoners. Dit kan gezien worden als nog een zesde spoor.

Om de verwijzing naar het WBP helder te houden, is hieronder de indeling in paragrafen met bijbehorende nummering uit het WBP overgenomen. Hieronder zijn de maatregelen die het WBP per paragraaf formuleert, beschreven. Uit deze maatregelen zijn subdoelen en eindproducten te herleiden, zoals weergegeven in de tabellen (Tabel 3 t/m 8). In het WBP zelf zijn deze subdoelen en eindproducten niet uitgeschreven.

1. Wateraanvoer (§ 6.1 WBP)

Spoor wateraanvoer: "We optimaliseren de wateraanvoer, zodat we de voor ons beschikbare hoeveelheid water vanuit het IJsselmeer ons beheergebied in kunnen laten stromen en op een goede manier kunnen verdelen over de verschillende watersystemen" [intro H6 WBP].

Tabel 3: Maatregelen voor het spoor "wateraanvoer" (§6.1 WBP)

Letterlijk genoemd in het WBP		Impliciet af te leiden uit het WBP	
Maatregel	Geplande afronding	Subdoel 2027	Eind product
6.1.1 Watersysteemanalyse binnen Waterschap Hunze en Aa's met o.a. onderzoek naar noodzaak en kosteneffectiviteit van vergroten capaciteit van de aanvoergemalen	2025	Inzicht in de technische uitvoerbaarheid van de extra aanvoercapaciteit	Kennis-product
6.1.2 Toename watervraag onderzoeken	2024	Inzicht in de behoefte aan extra wateraanvoer.	Kennis-product
6.1.3 Indien nodig, met andere belanghebbende partijen aanpassingen doen aan de vigerende waterakkoorden	2025	Bestuurlijke borging van de (eventueel) extra aanvoercapaciteit.	Bestuurlijke afspraken

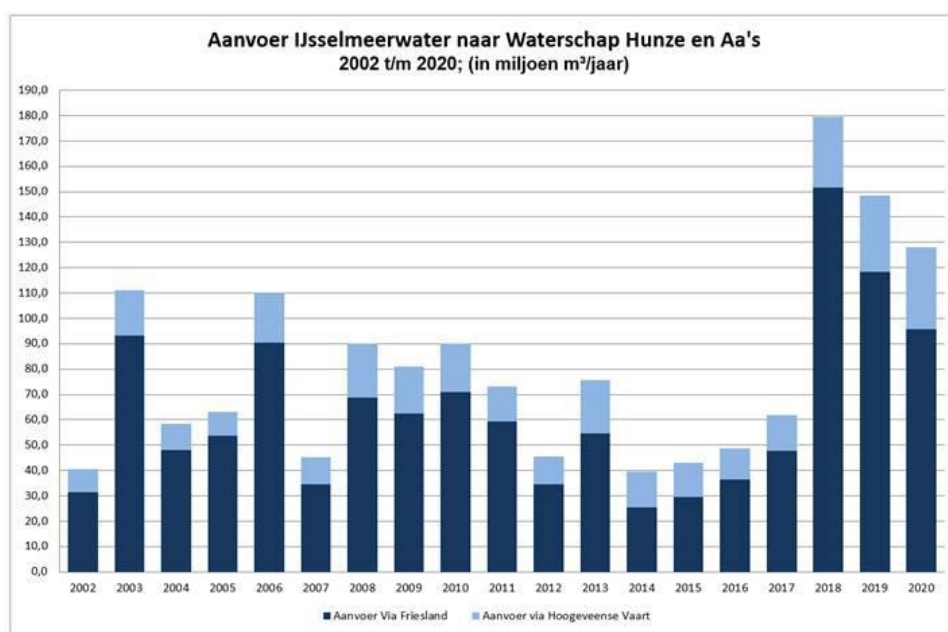
Deze maatregelen richten zich op de lagere gebieden van Hunze en Aa's, met aanvoer van IJsselmeerwater: Groningse Veenkoloniën en Westerwolde, Drentse Veenkoloniën, Oldambt, Duurswold, Hunze en Fiemel.

Deze maatregelen passen bij het doel (§3.2):

A. Veiligstellen van wateraanvoer die zo veel mogelijk tegemoet komt aan de watervraag.

“Met het Rijk en met de noordelijke waterschappen en provincies maken we afspraken om ook in de toekomst de benodigde wateraanvoer zoveel mogelijk te garanderen” [§6.1 WBP].

Deze geformuleerde maatregelen (Tabel 3) zijn grotendeels dekkend voor doel A. Dat wil zeggen, ze zijn toereikend om de noodzaak voor extra wateraanvoer te onderzoeken, en deze wateraanvoer (indien nodig en bestuurlijk mogelijk) te borgen. Onderstaand een figuur (Figuur 4) over de relatief hoge wateraanvoer afgelopen jaren.

Figuur 4 Aanvoer IJsselmeer 2002-2020

Het daadwerkelijk vergroten van de wateraanvoer (mits dit nodig blijkt), vereist tevens een technische en operationele borging (uitbreiding aanvoercapaciteit gemalen). Voor dat aspect is een maatregel (6.1.1, Tabel 3) opgenomen van vooronderzoek. Als uitbreiding van de aanvoer aan de orde is, zou de daadwerkelijke technische realisatie daarvan in een volgend WBP een plek moeten krijgen.

2. Water conserveren en optimaal verdelen (§6.2 WBP)

Spoor water conserveren: “Daarnaast zetten we in op het conserveren van water, door het water zoveel mogelijk bovenstrooms vast te houden en te laten infiltreren in de bodem” [intro H6 WBP].

Spoor water optimaal verdelen: “Het derde spoor richt zich op het voorkomen van inefficiënt watergebruik” [intro H6 WBP].

Tabel 4: Maatregelen voor het spoor “water conserveren en optimaal verdelen” (§6.2 WBP)

Letterlijk genoemd in WBP		Impliciet af te leiden uit WBP		
Maatregel		Geplande afronding	Subdoel 2027	Eind product
6.2.1	Onderzoek naar besparen op doorspoelen Eemskanaal	2025	Inzicht in voor- en nadelen van de beëindiging van het doorspoelen van het Eemskanaal	Kennis-product

6.2.2	Onderzoek naar mogelijkheden om binnen het reguliere peilbeheer neerslag beter vast te houden en tot infiltratie te laten komen om bodemvocht en grondwateraanvulling te optimaliseren	2025	Inzicht in manieren om water uit neerslag meer in de bodem te laten infiltreren en vast te houden	Kennis-product
-------	--	------	---	----------------

Deze maatregelen passen inhoudelijk bij deze sporen en bijbehorende doelen (§3.2):

B. Betere conservering van grond- en oppervlaktewater.

C. Optimalisatie van de verdeling van het aanvoerwater (voorkomen inefficiënt gebruik).

"Het watersysteem optimaliseren door zoveel mogelijk water te conserveren en het water zo optimaal mogelijk te verdelen over ons watersysteem, waarbij we het water zo efficiënt mogelijk benutten" [§6.2 WBP].

Hierbij past maatregel 6.2.1 (Tabel 4) bij doel C: het Eemskanaal minder doorspoelen met zoetwater leidt mogelijk tot een betere, zuinigere omgang met het aanvoerwater uit het IJsselmeer. En 6.2.2 (Tabel 4) past bij doel B: water vasthouden in de bodem. Beide maatregelen betreffen onderzoek en leiden in eerste instantie 'enkel' tot kennis. Die kennis zal eerst moeten worden toegepast alvorens de doelen B en C behaald worden.

Andere maatregelen dienend aan doel B

In andere hoofdstukken van het WBP zijn maatregelen te vinden die direct bijdragen aan doel B (meer water conserveren), namelijk:

Tabel 5: Maatregelen die bijdragen aan zoetwater, opgenomen onder "waterveiligheid" en "KRW" van het WBP

Nummering in het WBP	Maatregel	Streefgetal	Geplande afronding
5.4.4	Water vasthouden bovenstrooms in diverse trajecten in de Hunze	480.000 m3	2027
5.4.5	Water vasthouden in Rolderdiep (Drentsche Aa)	374.000 m3	2027
	Water vasthouden in Amerdiep (Drentsche Aa)	94.000 m3	2027
5.4.6	Zoeken naar extra ruimte voor water vasthouden in Westerwolde.	1,1 miljoen m3	2026
7.3.1	Hermeandering Drentsche Aa (Rolderdiep en Amerdiep)	5 km	2026
7.3.2	Hermeandering Hunze (o.a. delen Voorste Diep en Achterste Diep)	22,2 km	2026
n.v.t.: kreeg pas na opstelling WBP invulling	Deelname aan "Programma zandgronden Noord-Nederland 2022-2027", gedeeld met collega-overheden, met onder meer: - Beekherstel - Flexibel peilbeheer - Aanleg drainage - Lokale afvoer en ontwatering (sloten dempen) - Herinrichting stedelijk gebied: wadi's, afwatering regenwater afkoppelen van riool e.d.	In 2050: 80% van het hele beheersgebied ingericht naar de huidige inzichten en dus zo optimaal mogelijk wat betreft water-beschikbaarheid.	2027

Die maatregelen zijn in andere hoofdstukken van het WBP opgenomen, omdat zij naast zoetwaterbeschikbaarheid tevens (en soms primair) andere doelen dienen zoals waterveiligheid (H5 WBP) of waterkwaliteit (H7 WBP). In het WBP staat niet verwoord of en hoe deze maatregelen, naast waterveiligheid of waterkwaliteit, bijdragen aan de zoetwaterbeschikbaarheid.

Voor de beekherstelprojecten (maatregelen 7.3.1 en 7.3.2, Tabel 5) staat de bijdrage aan zoetwaterbeschikbaarheid wel in andere documenten vermeld, namelijk:

- de documenten die voor deze projecten in het kader van een subsidieaanvraag zijn opgesteld (Bijlage 2, documenten 4A en 4B);
- het Deltaprogramma Zoetwater van de regio Noord-Nederland, waarin deze maatregelen zijn opgenomen (zie Tabel 9).

In de projectstukken is beschreven hoe beekherstel de zoetwaterhuishouding ten goede komt: de beek stroomt langzamer, waardoor regenwater dat naar de beek afstroomt beter infiltreert in de bodem en het grondwater aanvult.

Uit de interviews blijkt dat het vaak voorkomt dat maatregelen meerdere opgaven tegelijk dienen. Medewerkers zoeken naar zo veel mogelijk koppelkansen tussen de diverse opgaven, zoals zoetwaterbeschikbaarheid, als ook waterveiligheid of waterkwaliteit. Onder welke opgave (en dus welk hoofdstuk in het WBP) de maatregel wordt ingedeeld, is vaak eerder een pragmatische dan een inhoudelijke keuze. Als bijvoorbeeld een project vanuit de KRW-opgave externe financiering kan krijgen, wordt het ingedeeld bij de opgave waterkwaliteit.

Andere maatregelen dienend aan doel C

Elders in het WBP is nog een andere maatregel opgenomen die aansluit op doel C (aanvoerwater optimaler verdelen). Het gaat om maatregel 6.4.3 (Tabel 7): gebiedsproces en watersysteembrede afweging doorspoelen Oldambt. Het stoppen met doorspoelen van het Oldambt is al daadwerkelijk tijdelijk doorgevoerd, zoals dat voor het Eemskanaal nu onderzocht wordt (6.2.1, Tabel 4). Een nadere afweging volgt nu voor het Oldambt, om na te gaan of dit opnieuw wordt doorgevoerd.

3. Berekening uit grondwater (§6.3 WBP)

Spoor beregenen uit grondwater: "Het vierde spoor is het optimaliseren van het gebruik van grondwater, zonder dat dit schade brengt aan andere gebruiksfuncties" [intro H6 WBP].

Tabel 6: Maatregelen voor het spoor "berekening uit grondwater" (§6.3 WBP)

Letterlijk genoemd in WBP		Impliciet af te leiden uit WBP		
Maatregel		Geplande afronding	Subdoel 2027	Eind product
6.3.1	Nieuw beleid opstellen voor berekening uit grondwater	2027	Nieuw beleid voor berekening uit grondwater	Beleids regels
6.3.2	Onderzoek naar invloed van berekening op grondwaterstanden Voorste Diep	2027	Inzicht in de invloed van berekening met grondwater op grondwaterstanden Voortse Diep	Kennis-product
6.3.3	Onderzoek naar het effect van grondwateronttrekking voor berekening in de watersystemen Veenkoloniën en Westerwolde	2023	Inzicht in de invloed van berekening met grondwater op grondwaterstanden in de Veenkoloniën en Westerwolde	Kennis-product
6.3.4	Opnemen nieuwe kaart 'Beregenen uit grondwater' in de nieuwe waterschapsverordening	2022	Nieuwe kaart 'Beregenen uit grondwater' opgenomen in nieuwe waterschapsverordening	Beleids regels
6.3.5	Project FRESHEM, kartering zoet en zout grondwater	2025	Inzicht in de ondergrond en de ligging van zout grondwater in kustgebieden	Kennis-product

6.3.6	Onderzoek mogelijkheden van grondwatervoorraadbeheer	2023	Inzicht in mogelijkheden van grondwatervoorraadbeheer	Kennis-product
6.3.7	Voorstel uitwerken voor het in beeld brengen van de totale grondwater-onttrekking ten behoeve van beregening	2023	Inzicht in de totale hoeveelheid grondwateronttrekking voor beregening in de gebieden Drentsche Aa, Veenkoloniën, Westerwolde en Voortsche diep	Kennis-product

Deze maatregelen (Tabel 6) zijn dekkend voor doel D:

- D. De mogelijkheden van het beregenen uit grondwater voor het beheergebied zijn in beeld en omgezet naar beleid.

“Het mogelijk maken van beregening uit grondwater daar waar het kan, zonder schade te veroorzaken aan de natuur, veen(oxidatie)gebied, drinkwaterwinning, bebouwd gebied of het functioneren van ons watersysteem” [§6.3 WBP].

4. Communicatie zoetwaterbeschikbaarheid (§6.4 WBP)

Deze paragraaf uit het WBP matcht niet met één van de sporen uit de intro van H6 uit het WBP, en kan gezien worden als nog een extra spoor. Het richt zich er op zoetwaterbeschikbaarheid te communiceren richting burgers en bedrijven. Niet alleen zodat zij hun waterverbruik gaan beperken (spoor “beperken watergebruik”), maar ook zodat zij zich op andere manieren kunnen voorbereiden en aanpassen op zoetwatertekorten.

Tabel 7: Maatregelen voor zoetwaterbeschikbaarheidskaarten (§6.4 WBP)

Letterlijk genoemd in WBP		Impliciet af te leiden uit WBP		
Maatregelen		Geplande afronding	Subdoelen per 2027	Eindproduct
6.4.1	Communicatietraject opstellen om zoetwaterbeschikbaarheid uit te leggen	2023	Communicatieplan om naar bewoners/gebruikers te communiceren hoeveel zoetwater in hun gebied beschikbaar is	Communicatieplan
6.4.2	Optimalisatie en actualisatie van zoetwaterbeschikbaarheid	2027	Inzicht in actuele zoetwaterbeschikbaarheid per gebied, met actualisatie van de kaarten Voorstellen voor verdere oplossing van in 2020 geïdentificeerde knelpunten (watertekort voor bepaalde gebruikers) – zoals extra wateraanvoer of beregeningsverbod	Kennis-product Voorstel voor vervolgmaatregelen
6.4.3	Gebiedsproces en watersysteem-brede afweging doorspoelen Oldambt	2022	Uitkomst van gebiedsproces beëindiging van het doorspelen van de Oldambt: voor- en nadelen volgens stakeholders.	Afwegingen voor maatregel

De maatregelen 6.4.1 en 6.4.2 zijn dekkend voor doel E:

- E. De kaarten van zoetwaterbeschikbaarheid zijn geactualiseerd en gecommuniceerd naar de gebruikers.

“Inzicht geven in de zoetwaterbeschikbaarheid binnen ons gebied, waarbij niet overal alles mogelijk is. Wij geven aan hoe vaak een watertekort op kan treden, wat ons voorzieningenniveau is en wat een gebruiker zelf kan doen om efficiënt om te gaan met water in droge tijden” [§6.4 WBP].

Maatregel 6.4.2 en de kennis die deze maatregel oplevert is een instrument dat tevens gebruikt kan worden voor de andere sporen: zoals beperken watergebruik en optimale

verdeling van het water. Deze maatregel betreft in principe de actuele analyse en kartering van de zoetwaterbeschikbaarheid per gebied.

Maatregel 6.4.3 dient het spoor water conserveren, en lijkt op een andere maatregel die onder dat spoor is opgenomen (zoals zojuist besproken op p. 14).

5. Beperken watergebruik (§6.5 WBP)

Spoor **beperken watergebruik**: "Tot slot stimuleren wij efficiënt watergebruik en optimaal bodembeheer, om zodoende het watergebruik te beperken" [intro H6 WBP].

Tabel 8: Maatregelen voor het spoor "beperken watergebruik" (§6.5 WBP)

Letterlijk genoemd in WBP		Impliciet af te leiden uit WBP	
Maatregelen	Geplande afronding	Subdoelen per 2027	Eindproduct
6.5.1 Bepalen beschikbare bodemvocht via satellietgegevens en gegevens ter beschikking stellen aan gebruikers	2025	Gegevens over beschikbaar bodemvocht uit satellietgegevens beschikbaar voor grondgebruikers	Digitaal portaal met <i>realtime</i> gegevens
6.5.2 Stimuleren optimaal bodembeheer via pilots en kennisverspreiding	Doorlopend	Meer agrariërs op de hoogte van het belang van, en methoden van, goed bodembeheer	Bewustzijn en verbeterde techniek onder gebruikers
6.5.3 Stimuleren efficiënt watergebruik via pilots en kennis verspreiding	Doorlopend	Meer agrariërs en industriële bedrijven op de hoogte van het belang van, en methodes van, efficiënt watergebruik	Bewustzijn en verbeterde techniek onder gebruikers
6.5.4 Opstellen beleid maximaal waterverbruik per teelt	2027	Beleid over maximaal waterverbruik per teelt	Beleidsregels
6.5.5 Opstellen beleid voor nieuwe industriële gebruikers, samen met de provincies	2022	Beleid over watergebruik en – voorziening van nieuwe industriële gebruikers	Beleidsregels

Deze maatregelen (Tabel 8) zijn passend bij de doelen F, G en H:

- F. Gebruikers zijn zich nog meer bewust van het feit dat er niet altijd voldoende zoetwater beschikbaar zal zijn, en van de urgentie om het water efficiënt te gebruiken.
- G. Gebruikers passen technieken toe om watergebruik te beperken en delen hun kennis.
- H. Nieuwe industriële of agrarische grootverbruikers van zoetwater zijn gebonden aan beperkende regels

3.4 Samenhang met nationale programma

Deelvraag: Wat is de samenhang van de doelen en maatregelen van het waterschap met die van het nationale programma?

Verkort antwoord deelvraag

De vijf sporen en bijbehorende doelen voor zoetwater van waterschap Hunze en Aa's hebben raakvlakken met de vijf nationale doelen (zie Kader 1) uit het nationale Deltaprogramma Zoetwater. Ook committeert Hunze en Aa's zich aan het nationale hoofddoel: weerbaar tegen zoetwatertekorten in 2050.

De nationale voorkeursvolgorde voor omgaan met zoetwater (zie Kader 2) is gedeeltelijk te herkennen in de strategie van het waterschap. Het waterschap zet veel in op zuiniger omgaan met water (2e punt uit nationale voorkeursvolgorde); het waterschap zet beperkt in op een slimmere ruimtelijke inrichting (1e punt uit nationale voorkeursvolgorde).

Aansluiting op de nationale doelen

De doelen van het waterschap Hunze en Aa's, verdeeld over vijf sporen (zie Tabel 2), sluiten aan bij de nationale kaders van het Deltaprogramma. Een eerste belangrijk element uit het nationale programma zijn de daarin geformuleerde doelen (zie Kader 1 hieronder).

Kader 1: de doelen van het Nationale Deltaprogramma Zoetwater

Het nationale Deltaprogramma Zoetwater heeft als overkoepelend doel:

Nederland is in 2050 weerbaar tegen watertekorten.

Dit is gekwantificeerd met het volgende ambitieniveau voor het hoofdwatersysteem: in 2050 weerbaar tegen een droogte die eens in de 20 jaar voorkomt.

Onder dit hoofddoel stelt het nationale Deltaprogramma Zoetwater de volgende vijf doelen:

1. Gezond en evenwichtig watersysteem:

Het behouden en bevorderen van een gezond en evenwichtig (grond)watersysteem.

2. Bescherming van cruciale functies:

Het beschermen van cruciale gebruiksfuncties zoals drinkwater, landbouw, natuur, en industrie tegen de gevolgen van zoetwatertekorten.

3. Aanpassing aan klimaatverandering:

Het anticiperen op de gevolgen van klimaatverandering, zoals langere perioden van droogte en verzilting, door structurele maatregelen in het watersysteem en ruimtelijke inrichting.

4. Waterbewustzijn en -beheer:

Het bevorderen van waterbewustzijn en het aanpassen van watergebruik aan drogere omstandigheden.

5. Samenwerking en innovatie:

Het stimuleren van samenwerking tussen verschillende waterbeheerders en het gebruik van innovatieve oplossingen om de zoetwaterbeschikbaarheid te verbeteren.

Voor de regionale watersystemen is het aan de Zoetwaterregio's om een eigen strategie en ambitieniveau te bepalen. Kwantificeren van het ambitieniveau is hierbij niet verplicht.

De doelen van waterschap Hunze en Aa's (§3.2) raken aan deze vijf nationale doelen:

1. Op een "gezond en evenwichtig watersysteem" zet het waterschap vooral in langs het spoor "water conserveren in de bodem" en het spoor "beperken van watergebruik".
2. Het "beschermen van cruciale functies" bedient het waterschap met de sporen "wateraanvoer", "water optimaal verdelen" en "beregemen uit grondwater".
3. Maatregelen van het waterschap die passen bij "aanpassing aan klimaatverandering door structurele maatregelen in watersysteem en ruimtelijke inrichting" zijn de beekherstelprojecten (water conserveren) en gesprekken met agrariërs over type teelten op bepaalde locaties (beperken watergebruik) – deze actie is benoemd in het WBP, maar niet als genummerde maatregel opgenomen.
4. Het waterschap heeft onder het spoor "beperken watergebruik" meerdere maatregelen die zich richten op het vergroten van het waterbewustzijn bij gebruikers.

5. Het waterschap ondersteunt onderzoeken naar nieuwe, waterzuinigere technieken en methodes voor de landbouw (beperken watergebruik), met het idee dat agrariërs die bij bewezen succes zelf willen toepassen. Tevens werkt het waterschap veel samen met andere overheden. Dit sluit aan bij het nationale doel "samenwerking en innovatie".

Verder spreekt het waterschap in het WBP uit zich te committeren aan het nationale hoofddoel: weerbaar tegen watertekort in 2050.

Aansluiting op de voorkeursvolgorde

Een ander belangrijk element uit het nationale Deltaprogramma Zoetwater is de nationale voorkeursvolgorde voor het omgaan met watertekort (zie Kader 2 hieronder).

Kader 2: de nationale voorkeursvolgorde voor het omgaan met zoetwatertekort

Voorkeursvolgorde voor het omgaan met zoetwatertekort:

1. een slimme ruimtelijke inrichting die beter rekening houdt met (de beschikbaarheid van) water.
2. zuiniger zijn met water.
3. beter vasthouden van water.
4. slimmer verdelen van water.
5. accepteren van het restrisico op schade door watertekorten.

Het Nationale Deltaprogramma stelt dat deze voorkeursvolgorde van toepassing is op het (door het Rijk beheerde) hoofdwatersysteem, en geeft het als richtlijn mee aan de Zoetwaterregio's voor de regionale watersystemen. De regio's hebben hierin vrijheid.

Het WBP van Hunze en Aa's sluit aan bij deze vijf elementen, waarbij het deels aansluit op de gegeven prioritering. Zo zet het waterschap in op zuiniger omgaan met water. Dat past bij de voorkeursstrategie, waar dit op de tweede plek staat. Tegelijkertijd valt op dat het WBP relatief weinig maatregelen heeft die passen bij het eerste punt: een slimme ruimtelijke inrichting. Maatregelen zoals beleid voor nieuwe watervragers en het gesprek aangaan over het type teelt in kustgebieden, passen wel bij dit eerste punt.

De geïnterviewden geven hiervoor als reden dat ruimtelijke ordening nu eenmaal niet binnen de bevoegdheden van het waterschap ligt. Hierop sturen (volgens het beleidskader Water en Bodem sturend) is aan gemeenten en provincies. Het waterschap kan op dit vlak nauwelijks zelfstandige maatregelen nemen.

Wat het waterschap wel kan, en doet volgens de geïnterviewden, is hierover het gesprek aangaan met de collega-overheden. Momenteel werkt het waterschap vanuit een project onder het Europese subsidieprogramma Blue Transition (Interreg North Sea) samen met andere overheden bij het ontwikkelen van factsheets "Water en Bodem sturend". Deze factsheets brengen in beeld hoe het landschap zo slim mogelijk ingericht kan worden met het oog op klimaatrobustheid. Inmiddels zijn achttien van zulke kaarten ontwikkeld.

Daarnaast voert het waterschap, als onderdeel van vergunningverlening door provincies of gemeenten voor nieuwe projectontwikkelingen een toets uit met het oog op de factor water: bekend als "weging van waterbelang" vanuit de Omgevingswet. De weging van waterbelang uitvoeren is een reguliere taak voor het waterschap, en daarmee niet opgenomen in het WBP. Deze weging biedt een laatste check voor plannen in de ruimtelijke inrichting, en betreft dus de eindfase van plannen. Aan de voorkant sturen doet het waterschap zoals

genoemd door mee te denken met collega-overheden zonder formele positie. Met name voor de Omgevingsvisies van gemeenten praat het waterschap mee, aan de hand van een hiervoor ontwikkelde praatplaat Water en Bodem Sturend.

3.5 Samenhang met regionale programma

Deelvraag: Wat is de samenhang van de doelen en maatregelen van het waterschap met die van het regionale programma?

Verkort antwoord deelvraag

Het WBP sluit nauw aan bij de regionale zoetwaterstrategie. Dit is te zien aan de opbouw van beide programma's en aan de overlap in maatregelen.

Overeenkomst in strategie voor hoge en lage deel

Het waterschap Hunze en Aa's maakt net als Noord-Nederland een onderscheid in strategie voor het lage en hoge deel van het gebied. Het lage deel kan worden voorzien van aangevoerd IJsselmeerwater en heeft kustgebieden waar verzilting dreigt; het hoge deel is volledig afhankelijk van regenwater en daarmee extra kwetsbaar voor verdroging. In het hoge deel zetten het waterschap en de regio daarom vooral in op water conserveren en het watergebruik beperken. In het lage deel wordt daarnaast ingezet op het veiligstellen van de wateraanvoer, het optimaliseren van de verdeling daarvan en het tegengaan van verzilting. Voor een samenvatting van de zoetwaterstrategie Noord-Nederland voor de huidige periode, zie Kader 3.

Het waterschap formuleert evenmin als de Zoetwaterregio Noord Nederland tegen welke kans op droogte het lokale watersysteem weerbaar moet zijn: geen kwantitatief ambitieniveau, zoals op nationaal niveau wel is gedaan voor het hoofdwatersysteem (zie Kader 1).

Kader 3: Samenvatting Zoetwaterstrategie Noord-Nederland 2022-2027

Noord-Nederland stelt een overkoepelend doel in lijn met het nationale doel: dat de zoetwaterregio uiterlijk in 2050 waterrobuust en klimaatbestendig is. Voor dit doel heeft Noord-Nederland geen kwantitatief ambitieniveau geformuleerd.

Voor haar strategie maakt de regio onderscheid tussen haar lage deel en in haar hogere deel. De regio zet voor het lage deel in op een versterking van mogelijkheden van wateraanvoer vanuit het IJsselmeer en op het tegengaan van verzilting. En de regio zet voor het hele gebied, in het bijzonder de hogere regenwater-afhankelijke gebieden, in op vermindering van de watervraag door:

- Optimalisatie van het watersysteem.
- Efficiënter watergebruik, hergebruik, zelfvoorziening en innovatie.

Op dit laatste legt de strategie van Noord-Nederland extra nadruk vergeleken met de strategie voor de voorgaande periode 2016-2021. Dit komt omdat er nieuwe klimaatscenario's voorliggen, die aangeven dat de watervraag sterk gaat toenemen, voor klimaatadaptatie-maatregelen zoals peilverhoging om paalrot te voorkomen. Hierdoor is duidelijk geworden dat zelfs met extra aanvoer vanuit het IJsselmeer niet in de volledige watervraag voorzien kan worden. Waterbesparingsmaatregelen zijn daarom noodzakelijk.

Overeenkomst in maatregelen

Een aantal maatregelen uit het WBP komen voor in de Zoetwaterstrategie Noord-Nederland. Voor een overzicht van alle maatregelen uit deze strategie die (mede) van toepassing zijn op het gebied van Hunze en Aa's, zie Tabel 9.

Tabel 9: Maatregelen uit de Zoetwaterstrategie Noord-Nederland die overeenkomen met maatregelen van Hunze en Aa's

	Zoetwaterstrategie Noord-Nederland			Hunze en Aa's
	Maatregel	Omschrijving	Doel	Maatregel Nr.
Laag Noord-Nederland	Onderzoek vergroten aanvoergemalen	Onderzoek naar uitbreiding aanvoercapaciteit van kanalen en gemalen naar de oostelijke hoger gelegen regio's Waterschap Hunze en Aa's en Vechtstromen en DOD	Aanvoer vanuit IJsselmeer uitbreiden.	6.1.1
	FRESHEM-NL:	Vlakdekkende 3D kartering van zoutgehalten in de ondergrond door airborne elektromagnetische metingen.	Inzicht in zoutverspreiding	6.3.5
Hoog Noord-Nederland	Beekherstel Hunze	Herprofilering beekloop waardoor deze vertraagd afvoert, het water meer in de bodem infiltreert en het grondwater aanvult.	Water lokaal vasthouden.	7.3.1
	Beekherstel Drentsche Aa	Herprofilering beekloop waardoor deze vertraagd afvoert, het water meer in de bodem infiltreert en het grondwater aanvult.	Water lokaal vasthouden.	7.3.2
	Watersysteem aanpassen	Uitgevoerd als het "Programma zandgronden Noord-Nederland 2022-2027", met onder meer: - Beekherstel - Flexibel peilbeheer - Aanleg drainage - Lokale afvoer en ontwatering (sloten dempen) - Herinrichting stedelijk gebied: wadi's, afwatering regenwater afkoppelen van riool e.d.	Water lokaal vasthouden.	Waterschap doet mee, maar pas na WBP opgesteld
	Watergebruik aanpassen	- Verbeteren bodemstructuur - Investeren in gerichte waterafgeefsystemen - Water lokaal opvangen en opslaan - Planvorming en bedrijfsgerichte stimuleringsplannen - klimaatadaptatie - Besparen drinkwater - Hergebruik water	Water lokaal vasthouden, en beperking vraag naar zoetwater.	6.5.1 , 6.5.2, 6.5.3,
	Landgebruik aanpassen	- Waterintensieve teelten of verplaatsen of vervangen door minder waterintensieve teelten - Naaldbos vervangen door loofbos	Lokale vraag en aanbod in balans brengen.	Vermeld in bijlage WBP
	Samenwerking in gebiedsprocessen	Gebiedsgericht werken aan het vasthouden van zoetwater en/of het zuinig omgaan met water met alle belanghebbenden.	Lokale vraag en aanbod in balans brengen.	6.4.3

3.6 Meetbare effecten van doelen en maatregelen

Deelvraag: Zijn de doelen meetbaar geformuleerd, met expliciete benoeming van het beoogd effect? Zijn de gekozen maatregelen onderbouwd in termen van effectiviteit?

Verkort antwoord deelvraag

Veel maatregelen zijn onderzoeksprojecten. Deze maatregelen hebben daarmee niet direct effect op zoetwaterbeschikbaarheid; effecten ontstaan pas als in een volgende termijn de vergaarde kennis wordt vertaald naar regels, afspraken of toepassingen in het veld. Deze maatregelen zijn daarmee niet onderbouwd in termen van effectiviteit. Maatregelen die tevens zijn opgenomen in de strategie van de regio Noord-Nederland, zijn dat wel. Geïnterviewden geven diverse redenen waarom het waterschap geen meetbare doelen en effecten hanteert voor het thema zoetwater.

Geen meetbare (sub)doelen en maatregelen

Zoals al benoemd in voorgaande paragrafen zijn de doelen van Hunze en Aa's niet meetbaar geformuleerd. Dit geldt voor:

- Het hoofddoel om in 2050 weerbaar te zijn tegen zoetwatertekorten (zie §3.5);
- De algemene doelen A t/m H van het waterschap voor 2027 (zie §3.2);
- De subdoelen van de maatregelen voor de periode 2022-2027 (zie §3.3).

Dit laatste komt mede omdat vrijwel alle maatregelen onderzoeken, pilots of het opstellen van beleid betreffen. Deze maatregelen leveren kennis- en beleidsproducten op en sorteren nog niet direct effect voor de zoetwaterbeschikbaarheid.

Op termijn kunnen deze maatregelen wel effect hebben op de zoetwaterbeschikbaarheid. Dat geldt zeker voor de maatregelen voor het opstellen van beleid. Beleid dat nieuwe watervragers beperkingen oplegt (maatregel 6.5.5) of beleid dat agrariërs toestaat in bepaalde gebieden uit grondwater te beregenen of juist niet (maatregel 6.3.1). Voor de onderzoeksmaatregelen geldt dit ook. Deze onderzoeken leiden namelijk tot de inzichten die nodig zijn voor vervolgmaatregelen, die wel directer ingrijpen in de zoetwaterbeschikbaarheid. Of het zijn pilots van veldmaatregelen, die bij succes, door watergebruikers uit de sector worden overgenomen (zoals de pilots van bodembeheer bij behoren) en daarmee ook effect hebben op de zoetwaterbeschikbaarheid.

De enige zoetwatermaatregelen die nu al gekwantificeerde resultaten en of effecten hebben, zijn de maatregelen voor bovenstrooms water vasthouden en hermeandering van de Drentsche Aa en de Hunze (Tabel 5). Hier zijn streefgetallen aan gekoppeld (zie Tabel 5). Deze streefgetallen verwijzen naar het directe resultaat: hoeveel kilometer beektraject waarop hermeandering, en hoeveel kuub aan extra ruimte voor bovenstrooms vasthouden wordt gecreëerd. Het verwachte effect is gekwantificeerd (zoals terug te vinden in Bijlage 1 van de zoetwaterstrategie Noord-Nederland): *Hermeandering Hunze en Drentse Aa: In een gebied van ca 400 hectare treedt een verhoging van de GLG op. T=100 piekafvoeren worden met 10% gereduceerd. Er wordt uitgegaan van een verhoging van de grondwaterstand van 50-100 cm.*

Zelfs bij die meer fysieke maatregelen (Tabel 5) is het technisch lastig om effecten voor zoetwaterbeschikbaarheid te kwantificeren. De onzekerheid bij kwantificering is zo groot, dat

medewerkers hier de meerwaarde niet van inzien, zo blijkt uit de interviews. Zij voorzien het risico dat - onzekere op veel aannames gebaseerde - getallen een eigen leven gaan leiden.

Voor bepaalde maatregelen geldt dat de beoogde resultaten/prestaties zich wel zouden lenen voor kwantificering, zij het niet voor de effecten voor zoetwaterbeschikbaarheid. Neem "stimuleren van efficiënt watergebruik met pilots en kennisverspreiding" (maatregel 6.5.2): er kan gekwantificeerd worden hoeveel agrariërs men streeft te bereiken met de pilots. Aangezien de uitvoering hiervan via subsidietrajecten verloopt, werkt het waterschap hier wel met streefgetallen voor de prestaties: dit is vaak nodig voor de subsidieaanvraag. Bijvoorbeeld, in een *Blue Transition*-document staat het streven: "wafeltjesrol" (agrarisch instrument) inzetten bij 5 deelnemers in 3 teelten. Dergelijke streefgetallen bestaan echter niet op projectoverstijgend niveau, en komen in het WBP niet voor.

Redenen dat er weinig meetbare doelen en maatregelen zijn

Naast de technische onzekerheden in het berekenen van effecten, komt uit interviews en bureaustudie de volgende redenen naar voren, die verklaren waarom de doelen voor zoetwater niet gekwantificeerd zijn:

- Zoetwaterbeschikbaarheid is voor het waterschap geen losstaand onderwerp. Maatregelen hebben vrijwel altijd tegelijkertijd effect op waterkwaliteit als waterkwantiteit, en dat laatste is dan weer te vertalen naar de opgave van zowel waterveiligheid en als van zoetwaterbeschikbaarheid. Alles hangt met elkaar samen. Het wordt als ingewikkeld en onverstandig ervaren om heel sectoraal op één onderwerp te handelen, en daarin kwantitatieve doelen te willen behalen.
- Het waterschap heeft beperkte wettelijke taken voor het onderwerp zoetwaterbeschikbaarheid. Dit is anders dan de onderwerpen waterveiligheid en waterkwaliteit, die tot de kerntaken van het waterschap behoren en waar wel duidelijke kwantitatieve doelstellingen gelden.
- Het waterschap heeft een beperkte invloed op de zoetwaterbeschikbaarheid. Aan zoetwaterbeschikbaarheid dan wel -tekort bestaat zowel een aanbod- als een vraagzijde.
 - Het waterschap kan ingrijpen in het waterhuishoudkundig systeem en zo de aanbodzijde enigszins beïnvloeden. Klimaatverandering maakt het aanbod onzeker, en tekorten haast onvermijdelijk en wisselend.
 - Het beïnvloeden van de vraagzijde gaat om derde partijen en valt maar ten dele binnen de invloedssfeer van het waterschap. Daardoor kan hier het waterschap geen harde doelstellingen waarmaken.
- Zoetwaterbeschikbaarheid is deels een normatief begrip. Het is het tegenovergestelde van zoetwatertekort. Of er wel of niet voldoende zoetwater beschikbaar is op een bepaalde plaats, of voor een bepaalde functie is niet puur 'kwantitatief' te beoordelen, maar vooral een politiek vraagstuk.
- Nationaal en regionaal gelden evenmin kwantitatieve doelen - anders dan het ambitieniveau van weerbaarheid voor het hoofdwatersysteem, dat abstract en algemeen geformuleerd is (zie Kader 2)

Onderbouwing effectiviteit van maatregelen

De meeste zoetwatermaatregelen van het waterschap, aangezien ze onderzoek of het opstellen van beleidsregels betreffen, zijn niet onderbouwd in termen van effectiviteit (zie hierboven). De onderzoeken doen soms zelf juist onderzoek naar de effecten (van onderzochte veldmaatregelen). Het beleid en deze onderzochte veldmaatregelen moeten

eerst breed geïmplementeerd worden, alvorens het waterschap de effecten op zoetwaterbeschikbaarheid zou kunnen evalueren.

Voor alle maatregelen die het waterschap deelt met de zoetwaterregio Noord-Nederland (zie Tabel 9), bestaat wel een onderbouwing van de effectiviteit. Deze onderbouwing is terug te vinden in Bijlage 1 van de Zoetwaterstrategie Noord-Nederland: hier wordt per maatregel aangegeven, zij het niet altijd even kwantitatief, wat het verwachte effect is in termen van zoetwaterbeschikbaarheid. Waar dit wel gekwantificeerd is (zoals de hermeandering van de Hunze en van de Drentse Aa, zoals eerder besproken) is dit gebaseerd op kengetallen die voortkomen uit landelijke studies uitgevoerd door bureaus zoals Tauw, Witteveen en Bos of Stratelligence.

3.7 Doelmatigheid van maatregelen

Deelvraag: Zijn de gekozen maatregelen onderbouwd in termen van doelmatigheid (kosten/baten-verhouding)?

Verkort antwoord deelvraag

Er is een heldere begroting voor de maatregelen en er zijn aanwijzingen dat de maatregelen kosteneffectief zijn. Een schriftelijke onderbouwing van de doelmatigheid ontbreekt.

Er is een heldere begroting (verder besproken in §5.2). Volgens de geïnterviewden zijn de ramingen in de begroting gemaakt op basis van ervaring met eerdere projecten (*expert judgement*). Veel maatregelen betreffen onderzoeken die door het eigen personeel worden uitgevoerd. De begroting betreft daar een raming van eigen uren.

Enkele onderzoeken lopen via regionale of nationale programma's, gefinancierd door externe fondsen. Hier moet de doelmatigheid worden verantwoord richting de geldverstrekker en is daarmee geborgd.

Uit reacties van het AB-leden op het voorprogramma van het WBP (zie Tabel 12, in §7.2) blijkt dat zij behoefte hebben aan meer inzicht in de doelmatigheid van kosten: zij vragen om een vergelijking met de investeringen van andere waterschappen, en of er alternatieve maatregelen overwogen zijn. Het is niet duidelijk of hen dit inzicht uiteindelijk geboden is.

3.8 Toets aan de normen

Normen BLOK 1: Doelen en Maatregelen			
#	Norm	Score	Onderbouwing score
1.1	De doelen zijn concreet en meetbaar geformuleerd; de beoogde resultaten (prestaties en effecten) zijn expliciet benoemd.	Zwak	De doelen van het WBP voor 2027 zijn niet expliciet puntsgewijs uitgeschreven. Ze zijn wel globaal omschreven, en daaruit hebben wij doelen A t/m F afgeleid (zie §3.2). Deze doelen zijn vooral inhoudelijk-strategisch geformuleerd. Ze zijn doorgaans niet uitgedrukt als een meetbare prestatie of effect (§3.3). <u>Reflectie op score</u> Meetbare doelen formuleren is niet vereist vanuit het Deltaprogramma. En het waterschap heeft een motivering om de doelen niet te kwantificeren (§3.6).

1.2	De geformuleerde doelen voor 2022-2027 zijn in lijn met de landelijke doelen	Sterk	De doelen sluiten inhoudelijk-strategisch aan op regionale en landelijke doelen. <i>Reflectie op score</i> <i>Dit is vooralsnog enkel kwalitatief te bepalen, omdat kwantitatieve doelen ontbreken</i>
1.3	De maatregelen zijn gerelateerd aan één of meer doelen.	Sterk	De onderlinge samenhang van de maatregelen en doelen uit het WBP is duidelijk en passend (zie §3.3). De samenhang had wel meer expliciet uitgeschreven kunnen zijn in het WBP. De samenhang is wel goed bekend onder gesproken medewerkers, en onder de AB-leden.
1.4	De maatregelen bevatten een heldere deadline en beoogd effect.	Matig	Het resultaat/eindproduct van een maatregel benoemt het WBP niet expliciet. Dit is wel te herleiden (zie §3.3). Voor de meeste maatregelen geldt dat het resultaat een kennisproduct of beleidsstuk is. Het effect op zoetwaterbeschikbaarheid is daarmee (nog) niet meetbaar te maken. Voor het afronden van maatregelen is wel een duidelijke deadline gesteld. Uit de interviews blijkt dat deze deadline flexibel is tot binnen de termijn 2022-2027 (zie hierna, §5.1).
1.5	De gekozen maatregelen zijn effectief: het beoogde effect van de maatregelen zijn dekkend voor de gestelde doelen.	N.v.t.	De maatregelen en doelen van het WBP sluiten inhoudelijk goed op elkaar aan. Er zijn echter nog geen meetbare effecten gekoppeld aan doelen en maatregelen. De huidige maatregelen zijn daarom niet direct te beoordelen op effectiviteit.
1.6	De gekozen maatregelen zijn kostenefficiënt: er is een heldere begroting, en deze is verantwoord. De doelen kunnen niet met inzet van minder middelen worden gehaald.	Matig	Er is een heldere begroting, opgesteld op basis van ervaring en <i>expert judgement</i> (zie §3.7). Veel maatregelen betreffen onderzoeken die door het eigen personeel worden uitgevoerd. Zelf onderzoeken is meestal goedkoper dan uitbesteden aan derde partijen. ¹ Bovendien gaat het om relatief veel onderzoeken en projecten, gestuurd door slechts een paar medewerkers. Hieruit is af te leiden dat kostenefficiënt gewerkt wordt. Een schriftelijke onderbouwing van de kostenefficiëntie ontbreekt. Het is niet navolgbaar hoe kosten en baten tegen elkaar zijn afgewogen. Voor maatregelen die onder subsidieprojecten vallen, is deze onderbouwing er meestal wel (verplicht door de subsidieverstrekker).

¹ Dit is overigens niet de enige reden waarom het waterschap ervoor kiest veel onderzoeken door eigen personeel uit te voeren. Een minstens zo belangrijke reden is om de interne kennis en kunde van de organisatie te benutten en te versterken.

4 Organisatie (Blok 2)

Dit hoofdstuk gaat in op de **organisatie** van de totstandkoming en uitvoering van de maatregelen. Bijbehorende onderzoeksnormen vormen het tweede blok van het normenkader (Blok 2).

4.1 Totstandkoming van het maatregelenpakket

Deelvraag: Hoe is het maatregelenpakket tot stand gekomen en welke afwegingen zijn hierbij gemaakt? Welke rol hebben het AB, DB en de ambtelijke organisatie hierbij gespeeld?

Verkort antwoord deelvraag

De totstandkoming van het maatregelenpakket liep van 2018 tot 2021. Ambtenaren hebben een analyse uitgevoerd, en samen met bestuursleden input van derde partijen opgehaald en meegenomen. De eerste aanzet en afwegingen voor de inhoud van het voorontwerp is niet goed navolgbaar; wel is navolgbaar hoe het voorontwerp zich ontwikkeld heeft tot het definitieve programma.

Totstandkoming van het maatregelenpakket

In onderstaande tabel (Tabel 10) is weergegeven hoe het WBP 2022-2027, waar het maatregelenpakket voor zoetwater deel van uitmaakt, tot stand gekomen is.

Tabel 10: Tijdlijn en stappen in de voorbereiding van het Waterbeheerprogramma 2022-2027

2018	Interne analyse
	In 2018 zijn interne werkgroepen opgezet, met specialisten die aan de diverse opgaven (KRW, Deltaprogramma Waterveiligheid, Deltaprogramma Zoetwater enz.) werken. Het gaat hierbij om interne analyses: Wat is de stand van zaken? Welke opgaven en doelen komen op ons af de komende jaren?
2019	Traject “Waterdrager”
	In het project “Waterdrager” zijn geluiden uit de omgeving opgehaald om draagvlak te creëren bij belanghebbenden in het gebied. In 2019 zijn twee klankbordsessies met collega-overheden (provincie en gemeenten) georganiseerd en enkele gebiedsbijeenkomsten met private stakeholders, zoals bijvoorbeeld drinkwaterbedrijven, natuurorganisaties en landbouworganisaties. Naast ambtenaren zijn DB- en AB-leden aanwezig bij deze bijeenkomsten. Momenteel (2025) is dit traject ook weer in gang gezet voor het komende beheerprogramma van 2028 – 2033.
2019	Informatiemarkt AB
	De ambtelijke organisatie heeft de interne analyse vertaald naar een “informatiebundel” die overhandigd is aan het AB. Eveneens is er voor het AB een postermarkt georganiseerd. Elke ambtelijke werkgroep was met een poster op een postermarkt, waar het AB met hen in gesprek kon gaan. AB-leden konden met post-its accenten leggen en opmerkingen plaatsen bij bepaalde elementen. Daarnaast is aan het AB een overdrachtsdocument – met de tekst voor communicatie richting stakeholders in de omgeving – overlegd.
Q1,2 2020	Opstellen en presenteren voorontwerp Waterbeheerprogramma

	De ambtelijke werkgroepen hebben op basis van het voortraject 2018 en 2019 een voorontwerp van het Waterbeheerprogramma opgesteld. Dit voorontwerp hebben ze op 10 juni 2020 gepresenteerd aan het AB.
Q3 2020	Informele consultatieronde
	Het voorontwerp is voor reacties voorgelegd aan de gebiedspartijen en aan het AB. AB-fracties hadden tot 17 augustus 2020 de tijd om te reageren. Uiteindelijk hebben zeven AB-fracties gereageerd, met in totaal 20 opmerkingen. Van de externen hebben zeventien organisaties en vier inwoners gereageerd, met in totaal ca. 317 opmerkingen.
Q3,4 2020	Verwerking informele consultatieronde
	Alle opmerkingen hebben ambtenaren verwerkt in een reactienota. In de reactienota wordt duidelijk aangegeven of een reactie wel of niet tot aanpassing van het voorontwerp leidt, met motivatie. Deze reactienota heeft het DB op 15 december 2020 vastgesteld. Op 5 januari 2021 is de nota gedeeld met het AB (met presentatie) ; en op 19 februari 2021 met het alle externe gebiedspartijen (via de mail).
Q1 2021	Opstellen en presenteren ontwerp Waterbeheerprogramma
	Op basis van de reacties heeft de ambtelijke organisatie het voorontwerp aangepast. Dit resulteerde in het ontwerp van het Waterbeheerprogramma 2022-2027. Het ontwerp was op de AB-vergadering van 17 februari 2021 één van de voorliggende stukken, met voorstel om deze voor formele consultatie ter inzage voor externen te leggen.
Q2,3 2021	Formele consultatieronde
	Formele terinzagelegging voor externen van het ontwerp Waterbeheerprogramma 2022-2027, gestart op 25 maart 2021. Vijftien organisaties en vier inwoners hebben gereageerd, met in totaal 118 opmerkingen. Deze zijn opnieuw verwerkt in een reactienota, die aangeeft of een reactie wel of niet tot aanpassing van het ontwerp leidt, met motivatie.
Q4 2021	Vaststellen Waterbeheerprogramma 2022-2027
	Het maatregelenpakket voor het Deltaprogramma Zoetwater (zoals omschreven in het 6 ^e hoofdstuk van het WBP) heeft het AB tijdens de vergadering van 22 november 2021 vastgesteld. Het hele Waterbeheerprogramma heeft het AB begin 2022 vastgesteld.

Rol ambtelijke organisatie, DB en AB

Rol van de ambtelijke organisatie

Voor het gehele waterbeheerprogramma geldt dat de eerste voorzet wordt gedaan door de ambtelijke organisatie. De ambtenaren zijn het meest inhoudelijk bekend met de opgaven, waaronder die van zoetwaterbeschikbaarheid. De betreffende ambtenaar heeft plaats in het ambtelijk overleg van Noord-Nederland voor de zoetwaterstrategie (zie §4.2). De ambtenaar geeft aan daar zaken over de nationale opgaven op te pikken, en met de regio te bespreken welke gezamenlijke programma's zij kunnen opzetten.

Naast het regionaal ambtelijk overleg, halen de verantwoordelijke ambtenaren inbreng op over mogelijke maatregelen bij collega's van andere opgaven, bij het DB en bij het AB (zoals te zien in Tabel 10). Met collega's van waterkwaliteit heeft de ambtenaar wekelijks contact, om de stand van zaken te delen, en te blijven zoeken naar koppelkansen tussen beide opgaven. Met de portefeuillehouder van beleid, projecten en laboratorium, heeft de ambtenaar nauw contact. Die neemt deel aan het bestuurlijke overleg in de regio, waaruit soms acties volgen voor het waterschap.

Zo hebben ambtenaren in de eerste fase de informatiebundel voor het AB geschreven, en daarna het voorontwerp en ontwerp van het Waterbeheerprogramma uitgeschreven, met verwerking van reacties en input van partijen in de omgeving en van AB-leden. In de jaren van totstandkoming van het huidige WBP hebben ambtenaren uitgebreide presentaties over bepaalde opgaven verzorgd voor het AB, in de zogeheten “informatieve bestuursvergadering”. Een informatieve presentatie over de opgave van zoetwater is gegeven op 14 april 2021. Een informatieve presentatie over het plan van communicatie richting inwoners en bedrijven (eveneens relevant voor de opgave van zoetwater, maar ook voor de andere opgaven) is gegeven op 30 maart 2021.

Rol van het DB

Een DB-lid neemt deel aan bestuurlijke regionale overleggen, zoals het Bestuurlijk Overleg Noord-Nederland (BONN) en het Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied (BPIJ) (zie hierna bij §4.2). Belangrijke bespreekpunten koppelt het DB-lid terug aan de ambtenaar, die hier rekening mee houdt voor de inhoud van het WBP. Het DB heeft tevens de door ambtenaren opgestelde reactienota van het traject “Waterdrager” bekeken en akkoord bevonden. Reacties van AB-leden en externen zijn conform deze nota verwerkt.

Rol van het AB

Het AB heeft op meerdere manieren een rol gespeeld tijdens het traject “Waterdrager”. Veel AB-leden waren aanwezig tijdens de gebiedsbijeenkomsten met belanghebbenden. Tijdens deze bijeenkomsten is afgestemd en tot gedragen voorstellen gekomen. Verder heeft het AB zoals vermeld op de postermarkt aangegeven waar volgens hen, en hun achterban, de accenten moeten liggen.

Ook na het traject “Waterdrager” speelde het AB een rol. Het AB kon reactie geven op het voorontwerp van het Waterbeheerprogramma. Zeven fracties hebben dit gedaan. Sommige fracties hebben bewust niet gereageerd, omdat zij menen dat vanuit het eerdere traject al tot een breed gesteund voorstel is gekomen, en deze fracties vinden het niet aan hen om daar dan weer opnieuw iets van te vinden en een stempel op te drukken, zo bleek uit het gesprek met het AB.

Tijdens de informatieve AB-vergadering over het onderwerp zoetwater (14 april 2021) was er ruimte voor vragen en discussie. Tot slot heeft het AB de maatregelen formeel vastgesteld.

Gemaakte afwegingen

Welke afwegingen precies zijn gemaakt bij het opstellen van de maatregelen is niet herleid- en navolgbaar. Met name de eerste inbreng vanuit de regio of vanuit het traject “Waterdrager” is niet goed te volgen. Wel is te volgen, middels de reactienota, wat de reacties waren op het eerste voorontwerp en in hoeverre dat nog tot wijzingen geleid heeft.

Duidelijk is welke maatregelen zijn voortgezet en wat er is veranderd sinds de vorige periode (2016–2021: fase 1 Deltaprogramma). Veel maatregelen uit de vorige periode, zoals duurzaam bodembeheer en onderzoek naar doorspoelen van de kanalen, worden voortgezet. Veranderd is de sterkere nadruk op waterbesparing en waterbewustzijn. Dit komt doordat er nieuwe klimaatmodellen zijn uitgekomen, die aangeven dat zoetwatertekorten nog vaker zullen voorkomen dan eerder gedacht. Daarom sturen zowel de landelijke als regionale strategieën (zie Kader 3) erop aan gebruikers bewust te maken van dit gegeven en van hun

eigen verantwoordelijkheid en gedrag hierbij. Het waterschap heeft om die reden relatief veel maatregelen opgenomen die hierop aansluiten (zie Tabel 8).

Daarnaast is het waterschap, net als de regio Noord-Nederland, gestart met een interne analyse van knelpunten, om vervolgens toe te werken naar kansrijke strategieën en maatregelen. Deze werkwijze past bij het stappenplan dat het Deltaprogramma voorschrijft (zie Figuur 5, en H2).

Figuur 5: vijf stappen in het selecteren van maatregelen volgens nationale Deltaprogramma Zoetwater

4.2 Samenwerking in de regio

Deelvraag: Wat is de rol van waterschap Hunze en Aa's (zowel bestuurlijk als ambtelijk) in de samenwerking in Zoetwaterregio Noord en het IJsselmeergebied?

Verkort antwoord deelvraag

Het waterschap heeft actief bijgedragen aan de strategie van de Zoetwaterregio Noord-Nederland. De samenwerking in de Zoetwaterregio verloopt goed en organisch: men staat voor een gemeenschappelijk doel.

In het overleg van het IJsselmeergebied is er sprake van verschillende en/of strijdige belangen tussen partijen. Hierin probeert het waterschap het belang van het eigen gebied te behartigen.

Een schematische weergave van de overlegstructuren is te vinden in Bijlage 4.

Voor beide overleggen werken de verantwoordelijk DB-er en ambtenaar nauw samen.

Zoetwaterregio Noord-Nederland

Waterschap Hunze en Aa's valt binnen zoetwaterregio Noord-Nederland: één van de zes zoetwaterregio's uit de huidige fase (2e fase) van het Deltaprogramma (zie Figuur 3 in H2). De Zoetwaterregio's gaan over de strategie voor zoetwater van de regionale watersystemen.

Het waterschap neemt deel aan de volgende overleggen van de Zoetwaterregio Noord-Nederland:

- Het Bestuurlijk Overleg Noord Nederland (BONN). Vanuit het waterschap is het de portefeuillehouder BPL die hieraan deelneemt. Voorheen (tot 2,5 jaar geleden) was het

de Dijkgraaf die aan dit overleg deelnam. Deze regionale bestuurlijke overleggen zijn een voorbereiding op het nationale bestuurlijke overleg (BPZ: Bestuurlijk Platform Zoetwater).

- Ambtelijk Overleg Noord Nederland (AONN). Vanuit het waterschap is het de ambtelijk verantwoordelijke voor zoetwater (de beleidsadviseur waterkwantiteit) die hieraan deelneemt.

Deze overlegorganen richten zich specifiek op het onderwerp zoetwaterbeschikbaarheid. De volgende partijen zijn aangehaakt:

- De provincies Groningen, Drenthe, Friesland, Noord-Holland en Flevoland,
- De waterschappen in die provincies: Noorderzijlvest, Hunze en Aa's, Wetterskip Fryslân, Hollandnoorderkwartier en Zuiderzeeland.
- Rijkswaterstaat.
- Gemeenten uit de regio.
- Drinkwaterbedrijven die actief zijn in de regio.

Geïnterviewden geven aan dat de samenwerking in de Zoetwaterregio goed verloopt: de partijen werken aan gezamenlijke opgaven en ondervinden hierin geen onderlinge spanningen. De neuzen staan dezelfde kant op. Het gaat in dit overleg over de inhoud van het vraagstuk naar zoetwater, waarbij veel aandacht is voor de afhankelijkheid van het IJsselmeer in deze regio.

De totstandkoming van het WBP is volgens de geïnterviewden vervlochten met de totstandkoming van de regionale strategie. Het is niet zo dat de doelen van de één (chronologisch) voorafgingen aan de doelen van de ander. Beide zijn in onderlinge wisselwerking ontstaan. Het uitvoeringsprogramma van Noord-Nederland is eigenlijk een optelsom van de uitvoeringsprogramma's van de aangesloten partijen. En omgekeerd hebben de gebieden hun doelen en maatregelen afgestemd op wat regionaal besproken is.

De bestudeerde documenten bevestigen dit beeld. Zo blijkt uit vergaderverslagen van de AONN dat elk van de deelnemers aan het AONN doelen inbrengen die zij binnen hun organisatie hebben opgehaald. Inhoudelijk sluiten het zesde hoofdstuk van het WBP nauw aan bij de Zoetwaterstrategie Noord-Nederland en andersom:

- in de Zoetwaterstrategie Noord-Nederland komen meerdere maatregelen voor waar Hunze en Aa's een aandeel in heeft in zowel de uitvoering als in de financiering,
- Het WBP maakt net als de Zoetwaterstrategie Noord-Nederland een onderscheid tussen het hoge en het lage gedeelte, en wat daarin nodig is.

De regio moet zelf de strategie afstemmen op de nationale strategie van het hoofdwatersysteem. Dit wordt momenteel in de BONN besproken voor de 3^e fase (2027-2032) van het Deltaprogramma (vergaderverslag BONN 17 januari 2025). De regio blijft voor de 3^e fase nog altijd inzetten op aanvoer vanuit het IJsselmeer: de regio kan niet zonder IJsselmeerwater, niet alleen tegen verdroging en verzilting, maar ook tegen dichtslibbing. En voor de 3^e fase wil de regio nog scherper inzetten op communicatie richting watergebruikers: duidelijk maken dat water niet langer gegarandeerd is in de toekomst.

IJsselmeergebied

Het IJsselmeer is deel van het hoofdwatersysteem. Er is een Deltaprogramma IJsselmeergebied als onderdeel van het nationale Deltaprogramma. Het Deltaprogramma IJsselmeergebied heeft het peilbeheer van het IJsselmeer als hoofdvraag, met zoetwaterbeschikbaarheid én daarnaast waterveiligheid en waterkwaliteit als mee te wegen aspecten.

Gezien de afhankelijkheid van IJsselmeerwater, neemt het waterschap deel aan dit programma. Het waterschap neemt deel aan de volgende overleggen van het IJsselmeergebied:

- Bestuurlijk Platform IJsselmeergebied (BPIJ). Bestuurlijk overleg, waar de portefeuillehouder BPLaan deelneemt, net als aan het BONN.
- Deltaprogramma IJsselmeergebied (DPIJ). Ambtelijk overleg, waar de beleidsadviseur waterkwantiteit aan deelneemt, net als aan AONN.

Het is een groot en breed overleg: veel meer partijen zijn aangehaakt dan bij de Zoetwaterregio Noord-Nederland. In het BPIJ worden alle functies in het IJsselmeergebied besproken. Het gaat naast zoetwaterbeschikbaarheid, ook over ecologie, drinkwater, woningbouw, recreatie, economie en ruimte. Hier spelen ook verschillende en/of strijdige belangen tussen functies en partijen (waar dat in het BONN/AONN nauwelijks speelt).

Het belang van het waterschap is: water vanuit het IJsselmeer naar het beheergebied kunnen blijven aanvoeren. Het verdelingsvraagstuk van IJsselmeerwater wordt in het BPIJ besproken. Andere regio's leggen eveneens een claim op IJsselmeerwater. Zo ontstaan er soms discussies. Bijvoorbeeld een discussie of de kapitaalintensieve teelten van andere regio's meer aanspraak zouden kunnen maken op het water dan niet-kapitaalintensieve teelten (aardappelen) in Groningen. Het waterschap heeft hier gepleit dat aardappelen op een andere manier een grote economische waarde hebben: ze staan niet meteen op voor export, maar worden in een lokale keten verwerkt. Uiteindelijk komen partijen hier meestal wel goed uit.

De verdeling is vastgelegd in het Waterakkoord. Uit de interviews blijkt dat Waterschap Hunze en Aa's zich inzet om dit Waterakkoord te behouden, en zo hun eigen aanvoer veilig te stellen. Het waterschap zet zich momenteel niet in om te onderhandelen over vergroting van de aanvoer naar het eigen gebied, aangezien er veel spanning zit tussen de partijen in de vraag naar zoetwater.

Voorbereiding van de regionale overleggen

De bestuurlijke overleggen (BONN/BPIJ) bereiden de bestuurder (portefeuillehouder) en de betrokken ambtenaar (die deelneemt aan AONN en DPIJ) samen voor. De bestuurder ontvangt de agenda van het overleg, en schakelt dan met de ambtenaar. Het bestuurlijk-strategisch perspectief wordt in dat overleg gespiegeld aan perspectief op inhoud van de beleidsadviseur. Voor de positie die de bestuurder namens het waterschap vertegenwoordigt is het WBP leidend. Zorgen voor voldoende water is daar onderdeel van, en valt daarmee binnen het mandaat van de bestuurder. Zijn agendapunten minder duidelijk te vertalen naar de positie van het waterschap, dan bespreekt de de portefeuillehouder dit in de DB-vergadering.

Het AB is meestal niet direct betrokken bij voorbereiding van een regionaal overleg. In sommige gevallen wel: voor sommige voorstellen uit het BONN of BPIJ is een akkoord vanuit

het AB nodig. Dit komt dan in AB-commissies ter sprake. Bijvoorbeeld het combineren van visvriendelijke gemalen met het vergroten van de aanvoergemalen². Verder informeert de portefeuillehouder het AB en AB-leden kunnen vragen stellen over regionale zaken. Zij hebben agendarecht: zij kunnen regionale zaken op de vergaderagenda zetten. Soms benadert de portefeuillehouder AB-leden actief voor input.

De ambtelijke overleggen bereidt de betrokken ambtenaar in principe zelfstandig voor. Van een 'mandaat' voor deze medewerker is hier geen sprake, aangezien dit geen politiek-bestuurlijke maar inhoudelijke overleggen zijn. Wel spart de adviseur waar zij dit nodig vindt met de portefeuillehouder.

Terugkoppeling van de regionale overleggen

Uitkomsten van het BONN en BPIJ koppelt de portefeuillehouder terug naar de beleidsadviseur, die dat weer terugkoppelt naar het team en het afdelingshoofd. Als de uitkomst is dat er acties van het waterschap worden verwacht, dan worden deze neergelegd bij de betreffende beleidsadviseur. Die beoordeelt: wie kan daarbij helpen in de organisatie, of zelfs erbuiten, en overlegt hierin met het afdelingshoofd. Soms kan de actie worden belegd bij het team waterkwaliteit, omdat de actie ook onder de opgave KRW past. Als het complex wordt, brengt de beleidsadviseur het onderwerp in het AONN in, waar dan bijvoorbeeld een werkgroep wordt opgezet met een paar partners om de actie uit te voeren.

4.3 Uitvoering van het maatregelenpakket

Deelvraag: Hoe is de uitvoering van de maatregelen qua taken, rollen en verantwoordelijkheden belegd binnen het waterschap?

Verkort antwoord deelvraag

De uitvoering van veruit de meeste maatregelen wordt geleid door een beleidsadviseur waterkwantiteit. Enkele maatregelen zijn belegd bij een beleidsadviseur waterkwaliteit en een beleidsadviseur communicatie. De uitvoering gebeurt onder de verantwoordelijkheid van het afdelingshoofd, de portefeuillehouder en de secretaris-directeur.

Er is een beleidsadviseur waterkwantiteit/hydrologie die de inhoud van de het 6^e hoofdstuk van WBP (betreffende het Deltaprogramma Zoetwater) heeft uitgeschreven. Hierbij is de bijdrage en uitkomsten van het Waterdragerstraject en de inbreng van het AB meegenomen (zie §4.1). De beleidsadviseur waterkwantiteit/hydrologie is voor het waterschap de ambtelijk expert en leider van het Deltaprogramma Zoetwater. Bestuurlijk eindverantwoordelijk voor dit onderwerp is de portefeuillehouder (DB, afdeling Beleid, Projecten en Laboratorium).

Dezelfde medewerker is projectleider in de uitvoering van de meeste maatregelen van het waterschap voor zoetwater. Met name de maatregelen die onderzoeken betreffen of het opstellen van nieuw beleid.

² Er is een bestuursvoorstel om de aanvoergemalen Küpers, Vennix en Ter Apalkanaal te vergroten, om intern het water beter te kunnen verdelen.

Enkele andere maatregelen voor zoetwater zijn belegd bij andere personen. Bijvoorbeeld, de twee *Blue Transition*-projecten die bijdragen aan zowel waterkwantiteit als -kwaliteit. Daarom zijn ze over beide teams verdeeld: de beleidsadviseur waterkwantiteit is projectleider van een project; en de beleidsadviseur waterkwaliteit projectleider van de ander.

Vrijwel alle maatregelen hebben een aspect van communicatie richting derde partijen. Hier ondersteunen de communicatieadviseurs bij. Dit geldt in het bijzonder voor de maatregelen 6.5.2 en 6.5.3: het stimuleren van optimaal bodembeheer en van efficiënt watergebruik via pilots en kennisverspreiding.

De voortgang van de uitvoering en van de bestedingen overleggen de projectleiders regelmatig met het afdelingshoofd. Het afdelingshoofd houdt een overzicht bij met de verdeling van maatregelen/projecten over de medewerkers en de voortgang hierin. De formele terugkoppeling van de voortgang aan het AB loopt via de secretaris-directeur.

Deelvraag: Is er voldoende capaciteit, middelen, kennis en vaardigheden om de maatregelen uit te voeren?

Verkort antwoord deelvraag

Aangezien de maatregelen allemaal in uitvoering zijn, kan gesteld worden dat de capaciteit, middelen en kennis toereikend zijn. Er is voldoende budget, en er is de mogelijkheid extra budget vrij te maken. Wel is de organisatie kwetsbaar voor uitval, aangezien veel taken bij één persoon belegd zijn.

Vrijwel alle maatregelen zijn in uitvoering of worden naar verwachting nog binnen de huidige periode afgerond: hieruit blijkt wel dat de capaciteit in principe voldoende is. De kennis en vaardigheden zijn voldoende aanwezig. Het is juist zo dat het waterschap veel zelf uitvoert (met eigen mensen en middelen, vanuit de algemene exploitatiebegroting), omdat het veel kennis en middelen in eigen huis heeft.

Zoals blijkt uit het antwoord op de vorige vraag, zijn de meeste taken voor zoetwater binnen het waterschap belegd bij dezelfde beleidsadviseur. Deze beleidsadviseur staat voor veel projecten en regionale overleggen tegelijk aan de lat. Uit de interviews komt naar voren dat dit voordelen heeft: deze persoon is van alles op dit onderwerp op de hoogte, en vormt een duidelijk aanspreekpunt voor dit onderwerp: zowel de beleidsadviseurs als anderen kunnen zo snel schakelen. Uit de interviews komt niet het beeld van een te hoge werkdruk of werklast naar voren. In zekere zin maakt het de organisatie wel kwetsbaar: als deze persoon zou uitvallen, is het de vraag of dit goed opgevangen kan worden, en het waterschap op hetzelfde niveau kan blijven werken aan het Zoetwaterprogramma.

4.4 Toets aan de normen

Normen BLOK 2: Organisatie			
#	Norm	Score	Onderbouwing score
2.1	Er is een overzicht van de ingezette maatregelen.	Sterk	Het afdelingshoofd heeft een actueel overzicht van de ingezette maatregelen, de verdeling over medewerkers, en de voortgang hierin (§4.3). Diverse medewerkers

			houden voor zichzelf overzichten bij van maatregelen waar zij zelf bij betrokken zijn. De formele rapportage is terug te vinden in de jaarrekening.
2.2	De gemaakte afwegingen zijn navolgbaar (vastgelegd in documenten).	Zwak	De ontwikkeling van het WBP na het eerste voorontwerp is redelijk goed gedocumenteerd (voorontwerp, reactienota, ontwerp, en definitief WBP). Er is echter geen documentatie van de totstandkoming van het eerste voorontwerp, wat wel al sterk leek op het definitieve WBP. Bekend is dat dit voorontwerp is opgesteld door diverse werkgroepen van ambtenaren, die hierbij rekenschap hebben genomen van inbreng van gebiedspartners en het AB (zie § 4.1) en van landelijke opgaven en regionale plannen (zie §4.3). Documentatie van afwegingen in deze vroege fase ontbreekt.
2.3	De keuzes voor het inzetten van maatregelen zijn gemotiveerd of onderbouwd, en transparant.	Matig	De maatregelen zijn afgestemd op de gestelde doelen, die aansluiten op regionale en nationale doelen (zie vorige hoofdstuk, §3.3 en §3.4). In die zin zijn de maatregelen voldoende verantwoord. Het is niet duidelijk of er nog alternatieve maatregelen zijn overwogen, en hoe de keuzes hierin gemaakt zijn. Hier is enkel versnipperde informatie van beschikbaar (zie hierboven bij norm 2.2).
2.4	De ambtelijke organisatie heeft onder verantwoordelijkheid van het DB het maatregelenpakket uitgewerkt.	Sterk	Ambtenaren werken nauw samen met het DB op de regionale en landelijke opgaven. Er is veel onderling overleg (zie § 4.3).
2.5	Het AB heeft ingestemd met het maatregelenpakket.	Sterk	Het AB heeft op 21 november 2021 ingestemd met het maatregelenpakket voor zoetwater (§zie 4.1).
2.6	Waterschap Hunze en Aa's heeft een actieve bijdrage geleverd aan het opstellen van zoetwaterplannen voor Zoetwaterregio Noord	Sterk	De regionale strategie en de plannen voor individuele beheergebieden zijn in wisselwerking tot stand gekomen (zie §4.3). Er zijn maatregelen in de Zoetwaterregio die Waterschap Hunze en Aa's heeft ingebracht en voor rekening neemt (zie Tabel 9).
2.7	Er zijn samenwerkingsafspraken tussen het waterschap en de partners in Noord over doelen, activiteiten / resultaten en rolneming.	Sterk	De samenwerking binnen het BONN en AONN verlopen organisch en goed (§4.3). Afspraken zijn voldoende geborgd in de overlegverslagen, en op het niveau van gemeenschappelijke projecten.
2.8	Er is een overzicht van de taken, rollen en verantwoordelijkheden en deze zijn duidelijk bekend in de organisatie.	Sterk	Het afdelingshoofd heeft een overzicht van de taken, rollen en verantwoordelijkheden (§4.1). Verder is het een kleine organisatie, men kent elkaar en iedereen weet van elkaar waar ze mee bezig zijn, ook over teams heen (bijvoorbeeld gebiedshydrologie en beleid). Collega's lopen vaak bij elkaar naar binnen, voor informeel overleg.
2.9	Er is een werkplanning met inzicht in middelen en capaciteit. Daaruit blijkt dat de middelen en capaciteit toereikend zijn voor de geplande activiteiten en/of taken.	Sterk	Het afdelingshoofd heeft een werkplanning met inzicht in middelen en capaciteit (§4.3). Uit de interviews blijkt dat de middelen en capaciteit toereikend zijn.

5 Realisatie: resultaten en kosten (Blok 3)

Dit hoofdstuk gaat in op de mate van **realisatie**: wat is de voortgang in de uitvoering van maatregelen en wat zijn de bestedingen, ten aanzien van de planning en de begroting. Bijbehorende onderzoeksnormen vormen het derde blok van het normenkader (Blok 3).

5.1 Voortgang van de maatregelen

Deelvraag: In welke mate zijn de maatregelen gerealiseerd? In hoeverre lopen de maatregelen in de pas met de planning?

Verkort antwoord deelvraag

Van de negentien maatregelen is er één gerealiseerd. Diverse maatregelen lopen achter op de planning, maar dit is verklaarbaar. De verwachting van geïnterviewden is dat de maatregelen wel binnen de termijn van het huidige programma (tot 2027) kunnen worden afgerond.

De voortgang van maatregelen is terug te vinden in:

- de meerjarenplanningen. Hierin wordt per maatregel beknopt aangegeven of deze nog in uitvoering is, wat er op de planning staat, en wanneer afronding wordt verwacht.
- de tussentijdse rapportages (voor- en najaarsrapportage). Deze benoemen enkel de afwijkingen in voortgang die bestuurlijk relevant zijn, zijnde projecten die achterlopen op de planning, met een toelichting.
- de jaarrekeningen. Hierin staat per maatregel een uitgebreide toelichting op de voortgang.
- projectlijsten die het afdelingshoofd en beleidsmedewerkers actueel bijhouden.

De actuele voortgang van alle maatregelen voor zoetwater, volgens een concept-overzicht dat tevens ten grondslag zal liggen aan de jaarrekening van 2024, is opgenomen in Bijlage 3. Hieronder per spoor een samenvatting van de voortgang (Tabel 12).

Tabel 11: Voortgang per spoor

Spoor Wateraanvoer
De maatregelen zijn vrijwel afgerond: • De analyse van de toekomstige watervraag (maatregel 6.1.2), en van de baten en lasten voor het vergroten van de aanvoercapaciteit (6.1.1) zijn ver gevorderd. • Het indien nodig aanpassen van vigerende waterakkoorden over de watervraag (6.1.3) is voorlopig niet aan de orde. Het gesprek over waterakkoorden wordt continue gevoerd (via regionale overleggen). Uit de interviews blijkt wel dat men in deze overleggen voorlopig inzet op behoud van de huidige akkoorden (zie §4.2).
Spoor Water optimaal verdelen
Het onderzoek naar de lasten en baten van verminderd doorspoelen van het Eemskanaal (maatregel 6.2.1) wordt niet zoals gepland dit jaar (2025) afgerond, maar loopt nog. Rijkswaterstaat leidt het onderzoek.
Spoor Water conserveren
Het onderzoek om binnen het reguliere peilbeheer water beter vast te houden (maatregel 6.2.2.) loopt achter op de planning, maar is opgestart. De planvorming van de hermeandering van de Drentsche Aa (7.3.1/5.4.5) en van de Hunze (7.3.2) zijn in ontwikkeling. Bij de Drentsche Aa wordt afgestemd met een ander project, betreffende

gebiedsontwikkeling voor natuurinclusieve landbouw. Voor beide projecten zijn onderhandelingen over de aankoop en ruil van gronden gaande. De aanbesteding wordt voorbereid. Planvorming en bestek kunnen pas na herverdeling van de gronden definitief gemaakt worden.
Spoor Beregenen uit grondwater
Er is één maatregel al volledig voltooid: de nieuwe kaart voor beregening uit grondwater is opgesteld en inmiddels opgenomen in de Waterschapsverordening (maatregel 6.3.4). De overige maatregelen zijn nog gaande: onderzoeken naar de invloed van beregening op de grondwaterstanden in het Vooste Diep (6.3.2), en in de Veenkoloniën en Westerwolde (6.3.3.), en onderzoek naar de totale naar de totale grondwateronttrekkingen (6.3.7), en onderzoek FRESHEM naar de kartering van zout grondwater (6.3.5). FRESHEM is gegund aan TNO, en loopt wat vertraging op door vergunningsprocedures. Nieuw beleid voor beregenen uit grondwater (6.3.1) wordt pas afgerond, als de onderzoeken gereed zijn. Een werkgroep binnen het waterschap werkt hieraan.
Onderdeel Communiceren over zoetwaterbeschikbaarheid
De strategie voor communiceren over zoetwaterbeschikbaarheid (maatregel 6.4.1) is nog niet afgerond, hieraan wordt nog gewerkt. Zo is gekeken welke webpagina's hier invulling aan kunnen geven. Het actualiseren van de kaart van zoetwaterbeschikbaarheid (6.4.2) is in afwachting van een aantal lopende onderzoeken (zoals 6.1.1 en 6.1.3). Het gebiedsproces met afweging voor het doorspoelen van de Oldambt (6.4.3) is afgerond. Dit heeft geleid tot de keuze om de doorspoeling van het Oldambt voorlopig door te zetten.
Spoor Beperken watergebruik bij gebruikers
Projecten voor optimaal bodembeheer en efficiënt watergebruik bij agrariërs (maatregel 6.5.2 en 6.5.3) lopen via enkele agrarische collectieven en via LTO-Noord. Het gaat om diverse projecten en pilots die DAW-subsidie ontvangen. De uitvoering wordt/is in 2024 of 2025 gestart, en verlenging tot 2027 is toegezegd door de subsidieverstrekker. Onderzoek naar het inzetten van satellietbeelden (maatregel 6.5.1) wordt opgenomen in het Blue Transition project en in 2025 gestart. Beleid voor nieuwe watergebruikers (6.5.5.) is in ontwikkeling: een beleidskader is al opgesteld en in het gebied gedeeld en in landelijke gremia wordt de komst van mogelijke grote industriële watervragers geagendeerd. Opstellen van maximaal waterverbruik (6.5.4) per teelt is nog niet aan de orde: hier is nog geen actie op gezet.

Voortgang ten aanzien van de planning

Zoals hierboven te zien, zijn vrijwel alle maatregelen in uitvoering. Een is volledig afgerond. Voor de meeste geldt dat er sprake is van enige vertraging ten aanzien van de planning. Dit wordt niet als problematisch ervaren, want voor de meeste maatregelen is de verwachting dat ze binnen de huidige periode (2022-2027) afgerond kunnen worden. Vertraging binnen deze periode maakt voor de budgettering niet uit, en brengt afronding niet in het gedrang. Halen ze de afronding vóór 2027 niet, dan moet de maatregel opnieuw worden opgenomen in het WBP van de nieuwe periode en moet er opnieuw geld voor gereserveerd worden.

Vertraging heeft vaak te maken met derde partijen: bijvoorbeeld de provincie die iets moet toestaan (maatregel 6.3.1, beregenen uit grondwater), of grondeigenaren die hun land (nog) niet willen verkopen dat nodig is voor het project (maatregel 7.3.2, hermeandering Hunze). Soms komt vertraging omdat er later is gestart: bijvoorbeeld als eerst koppelkansen of kansen voor subsidies worden afgewacht (maatregel 6.5.1, bodemvocht met satellietgegevens in beeld brengen).

5.2 Voortgang van de kosten

Deelvraag: Hoeveel budget is er ingezet voor het bereiken van de doelen (zowel structurele als incidentele middelen)?

Verkort antwoord deelvraag

De maatregelen uit het WBP als geheel (niet specifiek zoetwater) worden bekostigd met toegewezen investeringen (29,5 miljoen), inzet van personeel uit de reguliere begroting (€60 miljoen voor "Watersystemen"), en een extra budget vanuit de exploitatiebegroting (€300.000). Geïnterviewden geven aan dat deze gelden en middelen voldoende zijn.

Herkomst middelen

De begrotingsbijlage van het WBP gaat alleen in op maatregelen waarvoor extra geld moet worden vrijgemaakt. Veel maatregelen worden door eigen personeel (hydrologen, beleidsadviseurs enz.) van het waterschap uitgevoerd. Dat valt onder vaste kosten van het waterschap en deze zijn daarom niet opgenomen in de begrotingsbijlage. Verder is er een vast budget van €300.000 beschikbaar voor de maatregelen uit het Waterbeheerprogramma (waaronder het onderdeel zoetwater), die vanuit de exploitatiebegroting betaald moeten worden, boven op de investeringen voor het WBP en de reguliere begroting. Voor zover er voor maatregelen nog extra moet worden ingehuurd, is dat budget beschikbaar.

Maatregelen worden dus op drie manieren bekostigd:

1. Uit vaste kosten voor personeel en middelen (ofwel 'de reguliere begroting');
2. Via beschikbaar gestelde bedragen voor investeringsuitgaven (begroting WBP) á € 29,5 miljoen;
3. Uit het door het waterschap voor het waterbeheerprogramma als geheel toegekende budget van €300.000,- per jaar voor projecten die vanuit de exploitatiebegroting bekostigd worden en waarvoor de 'reguliere begroting' geen ruimte biedt.

Verder worden zo veel mogelijk externe subsidies en fondsen aangetrokken om de kosten voor het waterschap te verlagen.

Bestedingen

De bestedingen voor het Deltaprogramma Zoetwater vallen onder het programma "Watersystemen" van de reguliere begroting (Figuur 6).

Programmabegroting	Waterbeheerprogramma 2022-2027
Veiligheid	H5 Deltaplan Waterveiligheid
Watersystemen	H6 Deltaplan Zoetwater
	H7 Europese Kaderrichtlijn Water
	H8 Deltaplan Ruimtelijke adaptatie
	H9 Integraal Beheer
Organisatie	H10 Water en maatschappij
	H11 Organisatie

Figuur 6 : programma's uit de programmabegroting gekoppeld aan hoofdstukken uit het Waterbeheerprogramma (uitsnede uit jaarrekening 2023)

De bestedingen hiervan zijn terug te vinden in de jaarrekeningen. Zowel de jaarrekening van 2023 als die van 2024 (zie Figuur 7) tonen dat de bestedingen goed aansluiten bij de begroting.

Kosten per programma op kostensoort
(bedragen x € 1.000)

	Jaarrekening 2024	Begroting incl. wijzigingen 2024	Begroting 2024
Watersystemen			
Kapitaallasten	11.319	11.571	11.537
Personeelslasten	20.874	21.054	20.397
Overige lasten/baten	35.603	35.474	34.915
Totaal	67.796	68.099	66.849

Figuur 7: begroting en bestedingen voor het programma Watersystemen in 2024

De jaarrekening geeft geen uitsplitsing naar deelprogramma's (zoals bestedingen voor het Deltaprogramma Zoetwater). Wel heeft het afdelingshoofd een werkplanning waarin is te zien welke acties aan wie zijn toebedeeld. Daarnaast heeft het afdelingshoofd een overzicht van bestedingen op bepaalde maatregelen. Zo kan het afdelingshoofd monitoren wat de totale bestedingen zijn.

Als er op bepaalde maatregelen (acties) meer wordt besteed dan begroot, dan heeft dit niet direct gevolgen, want dan kan het gereserveerde budget van €300.000 uit de exploitatiebegroting worden aangesproken. Dit is met instemming van het AB aan het WBP als geheel toegekend, en niet aan individuele maatregelen. Dit maakt het opvangen van kosten flexibel. Pas als dat budget (à €300.000,- per jaar) overschreden dreigt te worden, moet aan het AB worden voorgelegd of nog extra geld vrijgemaakt kan worden.

Uit de interviews komt naar voren dat bij goede onderbouwing het extra geld in de praktijk altijd de instemming van het AB krijgt. De kosten zijn daarmee eigenlijk nooit het knelpunt waar de uitvoering op vastloopt. Wel wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van externe fondsen en subsidies, ook buiten het Deltafonds Zoetwater. Zo wordt onder meer gebruik gemaakt van gelden van DAW, ANLB, Blue Transition (Interreg North Sea), omdat koppelingen van zoetwatermaatregelen met andere doelstellingen zoals waterkwaliteit worden gelegd.

5.3 Toets aan de normen

Normen BLOK 3: Realisatie			
#	Norm	Score	Onderbouwing score
3.1	Het waterschap heeft inzicht in de mate waarin maatregelen zijn gerealiseerd.	Sterk	Dit wordt bijgehouden en formeel gerapporteerd (zie §5.1)
3.2	Het waterschap monitort de behaalde resultaten en heeft inzicht in de bijdrage van de verschillende maatregelen hieraan.	Sterk	Dit wordt bijgehouden en formeel gerapporteerd (zie §5.1)
3.3	Er is een overzicht beschikbaar van de ingezette middelen.	Sterk	Het afdelingshoofd heeft hiervan een actueel overzicht (zie §5.1 en §5.2).

3.4	De middelen zijn toereikend voor het realiseren van de doelstellingen maatregelen	Sterk	Er zijn voldoende gelden beschikbaar voor de investeringen. De kosten vormen nooit de bottleneck voor de afronding van projecten (§5.2).
3.5	De uitvoering van maatregelen loopt in de pas met de planning.	Matig	Veel maatregelen lopen enigszins achter op de planning (§5.1). Wel is de verwachting dat ze binnen de huidige periode 2022-2027 kunnen worden afgerond, en daarmee komt de uitvoering niet in het geding. Ook zijn vertragingen goed uit te leggen (§5.1).
3.6	De uitvoering van maatregelen loopt in de pas met de begroting.	Sterk	Uit de jaarrekening van 2023 blijkt dat de bestedingen vrijwel conform begroting waren, voor wat betreft de reguliere kosten (§5.2). Projecten waarvoor externe fondsen zijn aangetrokken, lopen volgens projectrapportages van de bestedingen in de pas. De jaarrekening van 2024 is nog niet beschikbaar. Op basis van gesprekken zijn voor het jaar 2024 geen grote afwijkingen in te verwachten.

6 Monitoring van effecten en doelbereik (Blok 4)

Dit hoofdstuk gaat in op de **monitoring van effecten en doelbereik**. In hoeverre heeft het waterschap inzicht in de effecten van genomen maatregelen op de zoetwaterbeschikbaarheid? Bijbehorende onderzoeksnormen vormen het vierde blok van het normenkader (Blok 4).

6.1 Effectmonitoring

Deelvraag: Op welke wijze worden de effecten en het doelbereik gemonitord?

Verkort antwoord deelvraag

Het waterschap hanteert geen effectmonitoringssysteem voor de zoetwaterdoelen.

Zoals benoemd in §3.2 en §3.5 zijn de doelen niet uitgedrukt als meetbare effecten op zoetwaterbeschikbaarheid. Redenen hiervoor zijn gegeven in §3.5. Er is daarom geen sprake van effectmonitoring van de maatregelen zelf. Daar komt bij dat de meeste van de maatregelen onderzoeken betreffen.

Sommige van die onderzoeken zijn gericht op effecten van veldmaatregelen waar binnen het onderzoek mee geëxperimenteerd wordt: veldpilots bij agrariërs (duurzaam bodembeheer en efficiënt watergebruik) en veldmaatregelen uit het Programma Zandgronden Noord Nederland. Als de veldmaatregelen effectief blijken, verwacht het programma dat agrariërs deze na de pilot blijven implementeren. Het waterschap monitort dit niet, maar vertrouwt dit toe aan de agrarische collectieven.

Over het geheel genomen is er geen sprake van de monitoring van effecten of van doelbereik binnen het waterschap. Op landelijk niveau vinden wel bepaalde analyses plaats (klimaatscenario's, en scenario's van watervraag), en die neemt het waterschap over. Daarnaast voert het waterschap een analyse uit van de toename in watervraag in het eigen gebied, om meer grip te krijgen op de opgave waar het voor staat. Gesteld kan worden dat het waterschap nog in de fase is de opgave zelf te kwantificeren. Dit is een voorwaarde om later de doelen en het doelbereik te kunnen kwantificeren.

6.2 Doelbereik

Deelvraag: In hoeverre is het waterschap op de goede weg om de zoetwaterdoelen voor 2027 en 2050 te behalen?

Verkort antwoord deelvraag

Hier is in kwantitatieve zin geen antwoord op te geven. Kwalitatief beoordeeld, houdt het waterschap zich met de juiste dingen bezig ten aanzien van de doelen, maar bevindt het zich op veel punten nog in de "onderzoeksfase". De onderzoeken vragen om vervolgacties, wil het waterschap de doelen (zoals geformuleerd in Tabel 2, §3.2) uiteindelijk behalen.

Geen kwantitatief inzicht in doelbereik

Aangezien er geen sprake is van effectmonitoring, is hier geen eenduidig antwoord op te geven. In elk geval is dit niet kwantitatief te bepalen: het waterschap heeft namelijk geen kwantitatieve doelen waaraan getoetst kan worden.

Juiste maatregelen ten aanzien van doelen

In meer kwalitatieve zin is hierover wel iets zeggen. Het doel voor 2050 is weerbaarder worden tegen zoetwatertekorten. Het waterschap zet zich op diverse manieren in om zoetwatertekorten toekomstige zoetwatertekorten te beperken om mensen weerbaarder te maken tegen die tekorten. Dit doet het waterschap langs de vijf sporen (§3.2 en §3.3): wateraanvoer garanderen, water conserveren, water optimaal verdelen, beregenen uit grondwater en watergebruik beperken. Dit zijn allemaal sporen die in elk geval inhoudelijk goed aansluiten bij weerbaar worden tegen watertekorten.

Per spoor heeft het waterschap doelen (dat het zelf benoemt als “ambities”) voor 2027, die in §3.2 zijn opgenomen als doelen A t/m H. Hier sluiten de sporen en daarin ondergebrachte maatregelen inhoudelijk goed op aan. Zo kan gezegd worden dat het waterschap zich in elk geval meer bezig houdt met de juiste zaken om weerbaar te worden tegen zoetwatertekorten en de doelen voor 2027 te halen.

Tekortkomingen maatregelen ten aanzien van doelen

Het enige inhoudelijke element wat vanuit het landelijk kader Deltaprogramma Zoetwater wel te verwachten is, maar nu beperkt aanwezig is in het programma van het waterschap is: “een slimme ruimtelijke inrichting die beter rekening houdt met (de beschikbaarheid van) water”. Dit is het eerste punt van de nationale voorkeursvolgorde voor omgaan met zoetwatertekorten (zie Kader 2, §3.4). Aanpassingen in de ruimtelijke verdeling van functies, is een belangrijke stap om te nemen voor weerbaarheid tegen zoetwatertekorten. Het waterschap heeft twee maatregelen hiervoor opgenomen in het WBP 2022-2027.³ Uit de interviews is opgehaald dat het waterschap ook werkt met een praatplaat in gesprek met initiatiefnemers van ruimtelijke ontwikkelingen. In een kwalitatieve beoordeling van het doelbereik is te beredeneren dat het waterschap dit element nu nog beperkt aandacht geeft.

Het waterschap heeft al aangegeven dat het geen bevoegdheid heeft op het vlak van ruimtelijke ordening, en hier vooral op kan sturen door het gesprek aan te gaan met collega-overheden – en dat doet het ook (zie §3.4). Uit interviews blijkt dat het waterschap zelf erkent dat dit een belangrijk element is, maar dat het met het wegvallen van het NPLG lastig is om hier als waterschap aan te werken: vandaar dat het zelf vooral nu in zet op waterbesparing en slimme methodes binnen huidige functies en ruimtelijke inrichting.

Daarnaast is te stellen dat binnen de sporen, die kwalitatief-inhoudelijk goed aansluiten op de doelen voor 2027 en 2050, het waterschap nu vooralsnog relatief veel acties heeft die in de sfeer van onderzoek zitten en nog niet direct effecten voor zoetwaterbeschikbaarheid opleveren. Dit is niet perse een tekortkoming: de onderzoeken leveren essentiële inzichten om de vele aspecten van zoetwaterbeschikbaarheid beter te doorgronden. Deze inzichten

³ Dit zijn maatregelen 6.5.4 (opstellen beleid maximaal waterverbruik per teelt) en 6.5.5 (beleid voor nieuwe watergebruikers). Met dit beleid zullen bepaalde teelten of industrieën op bepaalde locaties niet meer mogelijk of aantrekkelijk zijn, daarmee stuurt het waterschap op ruimtelijke inrichting/landgebruik. Maatregel 6.5.4 geeft zo mede uitvoering aan de ambitie uit het Coalitieakkoord 2023-2027 “kijken waar bepaalde teelten wel of niet mogelijk zijn (passend gebruik)” (§1.1). Overigens is maatregel 6.5.4 nog niet opgestart; maatregel 6.5.5 is dat wel (zie Bijlage 3). Een andere actie van het waterschap op dit vlak is het gesprek aan gaan met agrariërs in kustgebieden: agrariërs in kustgebieden stimuleren om enkel gewassen te telen die geen tot weinig beregening nodig hebben. Voor beregening in kustgebieden moeten sloten namelijk eerst worden doorgespoeld met zoetwater, en dat maakt dat maar een fractie van het gebruikte zoetwater benut wordt door gewasgroei (zeer inefficiënt). Deze actie staat in H6 van het WBP benoemd, maar is niet expliciet als maatregel uitgeschreven.

zijn noodzakelijk om in een latere periode weloverwogen te kunnen gaan sturen (zoals middels beleid in de Waterschapsverordening). Wel is dit een aandachtspunt: volgende periodes moeten de onderzoeksfase voorbij, wil het waterschap vorderingen maken in doelbereik. Anderzijds is de verwachting dat het waterschap dankzij de onderzoeksgegevens kwantitatief meer grip zal krijgen op de opgave (zie §6.1) en het doelbereik.

6.3 Verbeteringen doorvoeren

Deelvraag: Voert het waterschap verbeteringen door na het constateren van afwijkingen of knelpunten?

Verkort antwoord deelvraag

Het waterschap heeft voor het onderwerp zoetwater geen monitoringscyclus, aan de hand waarvan het verbeteringen doorvoert. Wel geeft het waterschap blijk van lerend vermogen en zoeken medewerkers voortdurend actief naar kansen voor het onderwerp zoetwater.

Aangezien het waterschap geen effectmonitoring uitvoert voor zoetwatermaatregelen, is er in principe geen sprake van het signaleren van afwijkingen. Wel geeft het waterschap blijk van lerend vermogen:

- Uit de pilots waarin geëxperimenteerd wordt met veldmaatregelen (efficiënt watergebruik bij agrariërs) worden lessen getrokken, en die worden meegenomen in volgende pilots.
- Aan het einde van fase 1 (2016-2021) van het Deltaprogramma Zoetwater zijn nieuwe landelijke klimaatscenario's uitgekomen, die aangaven dat de watervraag nog sterk zal toenemen en watertekorten onvermijdelijk zijn. Daarom zet het waterschap nu in de huidige fase (2022-2027) nog meer in op waterbesparing, en wil het beleid op zetten om het gebruik van grote nieuwe industriële watervragers te beperken.

Uit de interviews komt verder naar voren dat medewerkers vanuit de regionale verbanden voortdurend op zoek zijn naar nieuwe kansen en nieuwe samenwerkingen met collega-overheden en agrarische collectieven.

6.4 Toets aan de normen

Normen BLOK 4: Monitoring effect en doelbereik			
#	Norm	Score	Onderbouwing score
4.1	Het waterschap toetst periodiek de getroffen maatregelen en evalueert de resultaten en effecten en implementeert eventuele verbeterpunten.	Zwak	Het waterschap voert geen effectevaluaties uit. Redenen hiervoor zijn te vinden in §6.1 en §3.6.
4.2	De monitoringsinformatie geeft inzicht in welke mate doelen bereikt worden en of van doelrealisatie sprake is	N.v.t.	N.v.t.: er is geen sprake van monitoringsinformatie.
4.3	Voor het rapporteren over de voortgang van het realiseren van de ambities / doelen worden vastgestelde prestatie- en effectindicatoren gebruikt.	Zwak	Het waterschap hanteert geen vastgestelde prestatie- of effectindicatoren voor zoetwaterdoelen. <u>Reflectie op score</u> Het waterschap heeft wel redenen om geen prestatie of effectindicatoren te hanteren: redenen zijn te vinden in §6.1 en §3.6.

4.4	Er vindt minimaal tweejaarlijks een evaluatie plaats	Zwak	Er vinden geen evaluaties plaats (§zie 6.1).
4.5	Indien van afwijkingen of knelpunten sprake is signaleert het waterschap die tijdig en reageert hier adequaat op.	Sterk	Medewerkers zijn continu op zoek naar kansen voor het waterschap, en naar het verbeteren van programma's (zie §6.3).
4.6	Het waterschap implementeert eventuele verbeterpunten als dit blijkt de effectmonitoring nodig is.	N.v.t	Er is geen sprake van effectmonitoring.

7 Informatievoorziening en rol van het AB (Blok 5)

Dit hoofdstuk gaat in op de **informatievoorziening aan en rol van het Algemeen Bestuur** wat betreft het zoetwaterbeleid van het waterschap. Bijbehorende onderzoeksnormen vormen het vijfde blok van het normenkader (Blok 5).

7.1 Informatievoorziening

Deelvraag: Hoe is AB voorzien van informatie om te kunnen oordelen over het maatregelenpakket voor Zoetwater 2022-2027? Op welke wijze wordt het AB geïnformeerd over de voortgang van het realiseren van de doelstellingen?

Verkort antwoord deelvraag

Voortgang maatregelen: Het AB wordt goed geïnformeerd via de formele P&C-cyclus en jaarlijkse rapportages ; en aanvullend door presentaties van ambtenaren en tijdens vragen en gesprekken in de bestuurlijke commissies.

Doelbereik: hierover ontvangt het AB geen informatie, aangezien het waterschap dit niet expliciet monitort.

Beslisruimte: AB-leden vinden ontvangen documenten verzorgd en volledig, met duidelijk aangegeven wat de beslisruimte is voor het AB.

Informele vragen: AB-leden stellen vaak informeel vragen aan verantwoordelijk ambtenaren. Zij ervaren ambtenaren als zeer coöperatief in het verstrekken van tekst en uitleg, maar ook als weinig ontvankelijk voor suggesties en alternatieve ideeën.

Informatie voor vaststellen maatregelenpakket

Het AB is al vroeg betrokken bij de ontwikkeling van het Waterbeheerprogramma. Zij zijn toen hoofdzakelijk op de volgende wijze geïnformeerd op de eerste aanzet voor een programma (zie §4.1):

- hun aanwezigheid tijdens de gebiedsbijeenkomsten van het traject “Waterdrager”,
- een interne ‘postermarkt’ van beleidsmedewerkers en AB-leden.
- een informatieve AB-vergadering op 14 april 2021 mede gewijd aan het onderwerp zoetwater (zie ook §4.1).

Informatie over voortgang maatregelen

Het AB wordt geïnformeerd over de voortgang van maatregelen langs de voor- en najaarsrapportage, en de jaarrekeningen (zoals besproken in §5.1). AB-leden ontvangen daarnaast wekelijks nieuwsbrieven over uitvoeringskwesties.

Verder heeft de verantwoordelijk beleidsadviseur begin 2023 en in juni 2024 presentaties gegeven aan het AB om hen door te lichten over bepaalde maatregelen: maatregelen 6.1.1, 6.1.2, 6.2.2, 6.3.5, 6.3.6 en 6.4.2. Deze maatregelen betreffen allemaal onderzoeken: naar de watervraag, mogelijkheid van extra wateraanvoer, zoutkartering, vasthouden van water binnen regulier peilbeheer, en grondwatervoorraadbeheer, het actualiseren van de kaarten van zoetwaterbeschikbaarheid.

Bij andere informatieve bijeenkomsten komt zoetwater impliciet aan bod. Zoetwater is namelijk een breed thema verbonden aan veel andere (deel)thema’s, zoals verzilting en veenoxidatie. Over deze laatste onderwerpen zijn informatieavonden georganiseerd.

In de vergaderverslagen van het AB sinds de start van het WBP (2022) komt het onderwerp zoetwater niet expliciet terug. Dit komt omdat er meestal niet direct een nieuw besluit hoeft te worden genomen over dit onderwerp, en omdat het onderwerp zoetwater meestal “hangt aan” andere onderwerpen/agendapunten. Zo stond bijvoorbeeld wel een keer een terugkoppeling over de maatregel pilot Oldambt op de agenda.

Meer dan in een AB-vergadering, komt de voortgang ter sprake in de commissies. Hier is veel ruimte voor onderbouwing en gesprek over de voortgang, en over duiding van de inhoud. AB-leden geven aan hier ruimte te voelen om “leken-vragen” te stellen, en meer bekend te worden met de technische inhoud van maatregelen.

Informatie over doelbereik

Het doelbereik wordt niet of weinig gemonitord, daarover is geen/beperkt informatie te delen. Wat wel wordt gemonitord, wordt gedeeld. Bijvoorbeeld het aantal kuub aangelegde waterberging (wat meer in het kader van waterveiligheid wordt gemeten). Onderliggende studies over de effectiviteit van in te zetten maatregelen, worden gedeeld met het AB (zoals de studie van Stratelligence met effectcijfers van maatregelen die ingezet worden in het programma Zandgronden Noord Nederland).

Vorm van informatievoorziening

Geïnterviewde AB-leden vinden dat bestuursvoorstellen goed aangeleverd zijn:

- De beslisruimte voor het AB is duidelijk aangegeven. Bij de voorstellen wordt benoemd welke andere partijen betrokken zijn, wat een indicatie geeft van de (beperkte) invloed van het waterschap.
- De koppeling met het WBP wordt duidelijk gemaakt. Het voorstel heeft, indien van toepassing, een verwijzing naar de betreffende maatregel in het WBP. Sommige AB-leden geven aan het WBP er dan bij te pakken, en het voorstel te wegen te midden van het gehele WBP (want alle opgaven hangen met elkaar samen: ingrepen voor waterkwaliteit beïnvloeden de waterkwantiteit enz.). De wijze van aanlevering stelt AB-leden in staat deze samenhang te zien en afweging te maken.
- De voorstellen zijn grondig uitgewerkt, inclusief onderliggende technisch-inhoudelijke stukken als bijlage. Het gaat vaak om veel informatie, waardoor AB-leden moeten afwegen: hoe ver ga ik in het verdiepen in de materie, en in hoeverre vertrouw ik op de deskundigheid van de ambtelijke organisatie? De meesten blijven weg van technische details, en beperken zich tot de hoofdlijnen, die voor hun bestuurlijke rol relevant zijn. De informatie is in elk geval voor handen en volledig.

De P&C-cyclus en de jaarlijkse rapportage over de voortgang zijn volgens hen netjes uitgewerkt, en geven voldoende inzicht. Het is wel veel informatie en voor sommige nieuwe bestuurders soms lastig zich daar een weg in te vinden.

Actief vragen om informatie

AB-leden stellen veel vragen informeel. Dit doen zij binnen de commissies, en naar aanleiding van agendapunten. Zij benaderen dan de betreffende ambtenaar of opsteller van het agendapunt direct één op één, en worden dan goed voorzien in de benodigde informatie. Zij ervaren ambtenaren daarin als heel coöperatief: ze maken er echt tijd voor vrij.

Enkel wanneer zij bij de ambtenaren doorvragen naar de afweging en keuzes die gemaakt zijn (voor bepaalde maatregelen of projecten), krijgen zij niet altijd een goed onderbouwd antwoord. Zij vinden dat ambtenaren daarin soms beschermend en behoudend reageren, en antwoorden met een toon van “we doen het goed zoals we het doen”. AB-leden vinden ambtenaren over het algemeen niet ontvankelijk zijn voor nieuwe ideeën en suggesties.

AB-leden stellen weinig vragen aan het DB; vrijwel uitsluitend bij de rondvraag na overleggen. Formele, schriftelijke vragen worden heel weinig ingediend. Tijdens het groepsinterview met een afvaardiging van het AB was er overeenstemming over dat het goed zou zijn dit meer te doen. Via de formele weg worden vraag en antwoord met het hele AB gedeeld; dit gebeurt bij een 1 op 1 benadering niet en dat is een gemiste kans.

7.2 Kaderstellende en controlerende rol van het AB

Deelvraag: Op welke wijze wordt invulling gegeven aan de kaderstellende en controlerende taken van het AB?

Verkort antwoord deelvraag

Het AB heeft inspraak gehad tijdens de totstandkoming van het WBP, en het WBP formeel vastgesteld. Inbreng van AB-leden tijdens samenkomsten is niet gedocumenteerd en navolgbaar. Enkel schriftelijke reacties op het voorontwerp zijn te volgen. Deze reacties hebben meestal niet tot aanpassingen van hoofdstuk 6 (betreffend zoetwater) van het WBP geleid.

Het AB kan bijsturen op de uitvoering van het WBP middels het agendarecht, maar hier wordt voor het onderwerp zoetwater geen gebruik van gemaakt.

AB-leden houden wel een vinger aan de pols bij de inzet van DB'ers in de regionale en landelijke gremia die voor het onderwerp zoetwater van belang zijn.

Inspraak en vaststellen maatregelenpakket

AB-leden hebben inspraak gehad op het maatregelenpakket (zoals besproken §4.1 en zojuist bij §7.1):

- 1) zij hebben tijdens de gebiedsbijeenkomsten, in samenspraak met hun achterban, inbreng gehad.
- 2) zij hebben tijdens de “postmarkt” bij de ambtelijke organisatie aangegeven waar volgens hen de accenten moeten liggen.
- 3) zij hebben gereageerd op het voorontwerp van het Waterbeheerprogramma. Een overzicht hiervan is opgenomen in Tabel 12.

Vervolgens heeft het AB de maatregelen formeel vastgesteld.

Wat de inbreng van AB-leden onder 1) en 2) was, en in hoeverre dit mede vorm heeft gegeven aan het WBP, is niet navolgbaar. De inspraak van het AB onder 3) is wel navolgbaar, middels de reactienota en de opeenvolgende versies van het WBP (voorontwerp, ontwerp en definitief).

Uit die documenten blijkt dat de ingestuurde reacties van AB-leden niet vaak geleid hebben tot inhoudelijke aanpassingen van het WBP ; eerder tot verduidelijkingen in het WBP. Dit kan er mee te maken hebben dat reacties uit diverse fracties strijdig zijn (zie Tabel 12). Het voorliggende voorontwerp was al een compromis met informeel veel draagvlak vanuit de

gebiedsbijeenkomsten (onder zowel het AB als partner-organisaties), zoals naar voren komt uit de interviews. In de reactienota richting bestuurders verwijzen ambtenaren soms naar het bestuurlijke Coalitieakkoord, om te staven waarom bepaalde punten behouden blijven.

Tabel 12: Reacties van AB-fracties op het voorontwerp Waterbeheerprogramma, die relevant zijn voor het onderwerp zoetwater (afkomstig uit de reactienota)

Fractie Natuur / terreinbeherende organisaties
○ Peilbeheer richten op verhogen in zomer en verlagen in winter is tegennatuurlijk (zomer laag, winter hoog). Dus niet te ver in gaan. ○ Verschuiving van beregening uit oppervlaktewater naar grondwater. Kennen effecten op lange termijn niet. Goed reguleren. Ook veel kleine onttrekkingen vormen samen één grote qua aantal kuubs. ○ Voer de agenda richting omgeving, toon ambitie. ○ Samenwerken met terreinbeheerders als Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer.
Fractie Water Natuurlijk
○ Goed dat er grenzen aan de uitvoering van opgaven worden gesteld, zoals bij Zoetwater. ○ Vraag aandacht voor innovaties, ook op vlak van zuinig watergebruik en hergebruik. ○ Visie ontbreekt wat betreft de balans tussen water vasthouden bij droogte, en water snel kunnen lozen bij teveel. Zitten aan grenzen van bergingscapaciteit. ○ Niet duidelijk hoe kostenoverzicht tot stand gekomen is en of er alternatieven zijn. Dus ook niet duidelijk wat afwegingen zijn.
Fractie Algemene Waterschapspartij
○ In begroting graag vergelijkende cijfers van andere waterschappen (UvW) opnemen.
Fractie VVD
○ Voor ons is uitgangspunt: peil volgt functie.
Fractie Geborgd ongebouwd
○ Belangen van natuur, recreatie en waterberging worden goed gewogen ○ Focussen op primaire taken, en deze sober en doelmatig uitvoeren
Fractie Bedrijfsgebouwd
○ Commissie Remkes: niet alles kan overal (in dit geval met oog op waterkwaliteit). Deze lijn nog te weinig in WBP. ○ Maatregelen zullen niet toereikend zijn om droogte volledig op te vangen. Keuzes in watergebruik en RO zijn noodzakelijk. En later ook meermaals: Niet alles kan overal ○ Advies aan agrariërs langs de kust geen beregende gewassen te verbouwen nu vrijblijvend. Kan dat niet dwingend? Meer duidelijkheid richting bedrijven over wat waar kan. Er moeten keuzes gemaakt worden.

Bijsturen tijdens de voortgang

Het AB wordt middels de P&C-cyclus op de hoogte gehouden van de voortgang van de uitvoering en kosten van maatregelen. Zij kunnen vragen stellen, en middels agendarecht bijsturen. Dit is voor het onderdeel zoetwater over het algemeen niet aan de orde. De meeste maatregelen worden naar verwachting binnen de huidige periode wel afgerond.

Bijsturen op regionale samenwerking

AB-leden geven aan dat zij een vinger aan de pols houden wat betreft de samenwerking en onderhandelingen met andere overheden. Zij willen erop toezien dat het belang van het

waterschap voldoende verdedigd wordt in de diverse gremia. Zij geven aan actief na te vragen bij DB-leden die in de gremia plaatshebben, zoals het BONN en het DPIJ.

7.3 Toets aan de normen

Normen BLOK 5: Informatievoorziening en rol van het AB			
#	Norm	Score	Onderbouwing score
5.1	Het DB rapporteert (via de P&C-cyclus) over de voortgang van het realiseren van de doelstellingen.	Sterk	Het DB rapporteert aan het AB op de formele wijze, via de voor- en najaarsrapportage en de jaarrekening (zie §7.1 en §5.1).
5.2	De gedeelde informatie is tijdig, toegankelijk en duidelijk voor het AB.	Sterk	Het AB geeft aan dat informatie volledig en tijdig wordt gedeeld, met goede duiding voor de bestuurlijke relevantie (§7.1).
5.3	Het AB heeft opdracht en kaders gegeven voor de ontwikkeling van het beleid en het uitwerken van het maatregelenpakket.	Matig	Het AB heeft eerst inspraak gehad op het voorontwerp van het WBP en later nog een keer op het ontwerp, alvorens het programma definitief vast te stellen (§7.1 en §5.1). Het is niet duidelijk in hoeverre het AB kaders heeft meegegeven of vooral accenten heeft verlegd tijdens de invulling. Anderzijds is het belangrijkste kader al gegeven vanuit het nationale Deltaprogramma Zoetwater, het gaat voor het AB vooral om de accenten daarbinnen.
5.4	Het AB heeft het beleid vastgesteld voordat tot uitvoering werd overgegaan.	Sterk	Het AB heeft het maatregelenpakket voor Zoetwater op 21 november 2021 vastgesteld, en het hele WBP op 25 december 2021. Dit is vóór de aanvang van het programma in 2022.
5.5	Het AB wordt geïnformeerd over de beslisruimte	Sterk	Het AB geeft aan dat informatie volledig en tijdig wordt gedeeld, met goede duiding voor de bestuurlijke relevantie (§7.1).
5.6	Het AB vraagt zelf actief om informatie over zoetwater(doelen)	Matig	Het AB stelt informeel vragen aan de ambtelijke organisatie voor verduidelijkingen, of de onderbouwing van keuzes. Via de formele weg worden vrijwel geen vragen gesteld.

Bijlage 1 Normenkader

	BLOK 1: Doelen en maatregelen
	Vragen
	Welke doelen heeft het waterschap gesteld voor de periode 2022-2027 in het kader van het Deltaplan Zoetwater? (§3.2)
	Welke maatregelen heeft het waterschap geformuleerd voor de periode 2022-2027 in het kader van het Deltaplan Zoetwater? Houden deze verband met de doelen? (§3.3)
	Wat is de samenhang van de doelen en maatregelen van het waterschap met die van de nationale programma's? (§3.4)
	Wat is de samenhang van de doelen en maatregelen van het waterschap met die van de nationale programma's? (§3.5)
	Zijn de doelen meetbaar geformuleerd, met expliciete benoeming van het beoogd effect? Zijn de gekozen maatregelen onderbouwd in termen van effectiviteit? (§3.6)
	Zijn de gekozen maatregelen onderbouwd in termen van doelmatigheid (kosten/baten-verhouding)? (§3.7)
#	Normen
1.1	De doelen zijn concreet en meetbaar geformuleerd; de beoogde resultaten (prestaties en effecten) zijn expliciet benoemd.
1.2	De geformuleerde doelen voor 2022-2027 zijn in lijn met de landelijke doelen uit het Deltaplan Zoetwater
1.3	De maatregelen zijn gerelateerd aan één of meer doelen.
1.4	De maatregelen bevatten een heldere deadline en beoogd effect
1.5	De gekozen maatregelen zijn effectief: het beoogde effect van de maatregelen zijn dekkend voor de gestelde doelen.
1.6	De gekozen maatregelen zijn doelmatig: er is een heldere begroting, en deze is verantwoord. De doelen kunnen niet met inzet van minder middelen worden gehaald
	BLOK 2: Organisatie
	Vragen
	Hoe is het maatregelenpakket tot stand gekomen en welke afwegingen zijn hierbij gemaakt? Welke rol hebben het AB, DB en de ambtelijke organisatie hierbij gespeeld? (§4.1)
	Wat is de rol van waterschap Hunze en Aa's (zowel bestuurlijk als ambtelijk) in de samenwerking in Zoetwaterregio Noord en het IJsselmeergebied? (§4.2)
	Hoe is de uitvoering van de maatregelen qua taken, rollen en verantwoordelijkheden belegd binnen het waterschap? (§4.3)
#	Normen
2.1	Er is een overzicht van de ingezette maatregelen.
2.2	De gemaakte afwegingen zijn navolgbaar (vastgelegd in documenten).
2.3	De keuzes voor het inzetten van maatregelen zijn gemotiveerd of onderbouwd, en transparant.
2.4	De ambtelijke organisatie heeft onder verantwoordelijkheid van het DB het maatregelenpakket uitgewerkt.
2.5	Het AB heeft ingestemd met het maatregelenpakket.
2.6	Waterschap Hunze en Aa's heeft een actieve bijdrage geleverd aan het opstellen van zoetwaterplannen voor Zoetwaterregio Noord.
2.7	Er zijn samenwerkingsafspraken tussen het waterschap en de partners in Noord over doelen, activiteiten / resultaten en rolneming.
2.8	Er is een overzicht van de taken, rollen en verantwoordelijkheden en deze zijn duidelijk bekend in de organisatie.
2.9	Er is een werkplanning met inzicht in middelen en capaciteit. Daaruit blijkt dat de middelen en capaciteit toereikend zijn voor de geplande activiteiten en/of taken.

	BLOK 3: Realisatie
	Vragen
	In welke mate zijn de maatregelen gerealiseerd? In hoeverre lopen de maatregelen in de pas met de planning? (§5.1)
	Hoeveel budget is er ingezet voor het bereiken van de doelen (zowel structurele als incidentele middelen)? (§5.2)
#	Normen
3.1	Het waterschap heeft inzicht in de mate waarin maatregelen zijn gerealiseerd.
3.2	Het waterschap monitort de behaalde resultaten en heeft inzicht in de bijdrage van de verschillende maatregelen hieraan.
3.3	Er is een overzicht beschikbaar van de ingezette middelen.
3.4	De middelen zijn toereikend voor het realiseren van de maatregelen
3.5	De uitvoering van maatregelen loopt in de pas met de planning,
3.6	De uitvoering van maatregelen loopt in de pas met de begroting.
	BLOK 4: Monitoring van effect en doelbereik
	Vragen
	Op welke wijze worden de effecten en het doelbereik gemonitord? (§6.1)
	In hoeverre is het waterschap op de goede weg om de zoetwaterdoelen voor 2027 en 2050 te behalen? (§6.2)
	Voert het waterschap verbeteringen door na het constateren van afwijkingen of knelpunten? (§6.3)
#	Normen
4.1	Het waterschap toetst periodiek de getroffen maatregelen en evalueert de resultaten
4.2	De monitoringsinformatie geeft inzicht in welke mate doelen bereikt worden en of van doelrealisatie sprake is
4.3	Voor het rapporteren over de voortgang van het realiseren van de ambities / doelen worden vastgestelde prestatie- en effectindicatoren gebruikt.
4.4	Er vindt minimaal tweejaarlijks een evaluatie plaats
4.5	Indien van afwijkingen of knelpunten sprake is signaleert het waterschap die tijdig en reageert hier adequaat op.
4.6	Het waterschap implementeert eventuele verbeterpunten als dit blijkt de effectmonitoring nodig is.
	BLOK 5: Informatievoorziening en rol AB
	Vragen
	Hoe is AB voorzien van informatie om te kunnen oordelen over het maatregelenpakket voor Zoetwater 2022-2027? Op welke wijze wordt het AB geïnformeerd over de voortgang van het realiseren van de doelstellingen? (§7.1)
	Op welke wijze wordt invulling gegeven aan de kaderstellende en controlerende taken van het AB? (§7.2)
#	Normen
5.1	Het DB rapporteert (via de P&C-cyclus) over de voortgang van het realiseren van de doelstellingen.
5.2	De gedeelde informatie is tijdig, toegankelijk en duidelijk voor het AB.
5.3	Het AB heeft opdracht en kaders gegeven voor de ontwikkeling van het beleid en het uitwerken van het maatregelenpakket.
5.4	Het AB heeft het beleid vastgesteld voordat tot uitvoering werd overgegaan.
5.5	Het AB wordt geïnformeerd over de beslissruimte
5.6	Het AB vraagt zelf actief om informatie over zoetwater(doelen)

Bijlage 2 Literatuurlijst bureaustudie

Nummering bestanden	Titel van het bestand	Omschrijving van het bestand
1	<i>1. Waterbeheerprogramma-2022-2027</i>	Waterschap Hunze en Aa's Waterbeheerprogramma 2022-2027
2A	<i>2. Plan van aanpak_BT_DRAA_versie4_def.docx</i>	Plan van Aanpak voor project Blue Transition Drentsche Aa
2B	<i>2. VK Plan van aanpak_1.0</i>	Plan van Aanpak voor project Blue Transition Veenkoloniën
3	<i>3. theory of change</i>	Infographic van integrale aanpak
4A	<i>4. aanvraag totaal aan ministerie door Drenthe</i>	Aanvraagformulier voor Deltaprogramma Zoetwater Fase 2 (2022-2027): Programma Zandgronden Noord-Nederland 2022-2027
4B	<i>4. SPUK aanvraag Hunze en Drentsche Aa_ter controle toegestuurd</i>	Aanvraagformulier voor Deltaprogramma Zoetwater Fase 2 (2022-2027): Beekherstelprojecten Drentsche Aa en Hunze
5A	<i>5. AB gecombineerd</i>	Slides van de presentatie van ambtelijk betrokkenen over Zoetwater die 2024 gegeven is aan het AB.
5B	<i>5. zoetwaterbeschikbaarheid AB</i>	Slides van de presentatie van ambtelijk betrokkenen over Zoetwater die 2023 gegeven is aan het AB.
6	<i>7. strategie zoetwaterregio Noord-Nederland_Strategie Zoetwaterregio Noord-Nederland</i>	Strategie van zoetwaterregio Noord-Nederland
7	<i>2022-12-24 agenda plenaire commissievergadering droogte en waterbeschikbaarheid</i>	Agenda plenaire commissievergadering droogte en waterbeschikbaarheid 24 december 2022
8	<i>8. OG-ON grondwateronttrekkingen</i>	Vergaderverslag van werkgroep die invloed van grondwateronttrekking (maatregel 6.3.7) bestudeert.
9	<i>A Deltaprogramma op hoofdlijnen</i>	Deltaprogramma op hoofdlijnen
10	<i>B Deltaplan Zoetwater 2022-2027</i>	Deltaplan Zoetwater 2022-2027
11	<i>C Deltaplan Zoetwater 2021-2026</i>	Deltaplan Zoetwater 2021-2026
12	dertien relevante documenten	Verslagen van vergaderingen van het AB tussen 2018 en heden
13	Video van presentatie gehouden op 10 juni 2020	Informatieve bijeenkomsten over het voorontwerp van het WBP 2022-2027
14	Video van presentatie gehouden op 5 januari 2021	Informatieve bijeenkomsten over het ontwerp van het WBP 2022-2027
15	Video van presentatie gehouden op 14 april 2021	Informatieve bijeenkomsten over het ontwerp Zoetwater
16 A	<i>Reactienota voorontwerp-waterbeheerprogramma 2022-2027</i>	Reactienota op voorontwerp waterbeheerprogramma 2022-2027
16B	<i>2021-12-25 05.1-Reactienota-ontwerp-waterbeheerprogramma-2022-2027-2</i>	Reactienota op ontwerp waterbeheerprogramma 2022-2027
16C	<i>Reactie voorontwerp WBP-gemeente-Midden-Groningen</i>	Ingestuurde reactie op voorontwerp waterbeheerprogramma 2022-2027 door gemeente Midden-Groningen
17A	<i>RKC_NN 25.05.09 8.1. Conceptverslag BPIJ 8 maart 2024</i>	Verslag vergadering BPIJ van 8 maart 2024
17B	<i>RKC_NN 25.05.09 30_10 Notulen DPIJ Ambtelijk</i>	Verslag vergadering DPIJ ambtelijk 30 oktober 2023

17C	<i>RKC_NN 25.05.09 Bijlage 1.1 Conceptverslag AO ZWR Noord 16 mei 2023_def</i>	Verslag vergadering AONN 16 mei 2023
17D	<i>RKC_NN 25.05.09 bijlage 3 Conceptverslag BONN 17 januari 2025 (002)</i>	Verslag vergadering BONN 17 januari 2025
18A	<i>RKC_NN 25.05.09 Bijlage 4.1 Concept werkplan zoetwaterregio Noord-NL 2025 -</i>	Werkplan en afspraken 2025 van Zoetwaterregio Noord Nederland
18B	<i>RKC_NN 25.05.09 DB voorstel strategie zoetwater Noord Nederland</i>	Bestuursvoorstel voor DB waterschap: instemming met zoetwaterstrategie Noord-Nederland
19	<i>RKC_NN 25.05.09 jaarrapportage 2024_ZandgrondenNN waterschap Hunze en Aas</i>	Jaarrapportage waterschap Hunze en Aa's voor bijdrage aan programma Zandgronden Noord
20	<i>RKC_NN 25.05.09 rapport economische analyses ZW</i>	Analyse kosten en baten van diverse veldmaatregelen voor zoetwater, door Stratelligence
21	<i>RKC_NN 25.05.12 projectenlijst</i>	Projectenlijst met voortgang en stand van zaken projecten, bijgehouden door beleidsmedewerker
22A	<i>Voorontwerp Waterbeheerprogramma 2022-2027</i>	Voorontwerp Waterbeheerprogramma 2022-2027
22B	<i>2021-02-17 06.0-Ontwerp-waterbeheerprogramma-2022-2027-1</i>	Ontwerp Waterbeheerprogramma 2022-2027
23	<i>n.v.t. (op papier ontvangen)</i>	Informatiebundel voor AB, in 2019, tijdens ontwikkeling WBP 2022-2027
24	<i>n.v.t. (op papier ontvangen)</i>	Schematische weergave van organisatorische verbanden BONN, BPIJ en andere regionale overlegorganen
25	<i>n.v.t. (op papier ontvangen)</i>	Persoonlijke projectenlijst van een beleidsmedewerker
26	<i>23.02.28 WBP onderzoeksbudget 2022 - 2027 stand na 2022</i>	Actueel bijgehouden overzichtsheet voortgang bestedingen voor diverse maatregelen WBP
27	<i>jaarrekening 2024 H1a programmaverantwoording</i>	Concept van de programmaverantwoording, voor de jaarrekening 2024
28	<i>Uitvraag programmaplan ingevuld t.b.v. begroting 2025 incl. NJR 2024</i>	Overzicht dat financieel beleidsmedewerker rondstuurt naar diverse medewerkers, om de voortgang in te vullen van verscheidene maatregelen (projecten)
29A	<i>Begroting 2023</i>	Begroting 2023
29B	<i>Jaarrekening 2023</i>	Jaarrekening 2023
30A	<i>2022-6-29 07.0-Meerjarenraming-MJR-2023-2026</i>	Meerjarenraming 2023-2026
30B	<i>2023-6-26 H6 Zoetwater 07.1-Meerjarenraming-2024-2027</i>	Meerjarenraming 2024-2027
30C	<i>2024-10-05 05. H6 Zoetwater 0-Meerjarenraming-2025-2029</i>	Meerjarenraming 2025-2029
31	<i>04.0-Najaarsrapportage-2024</i>	Najaarsrapportage 2024
32	<i>2021-12-15 05.0-Vaststelling-Waterbeheerprogramma-2022-2027-inclusief-de-maatregelen</i>	Verslag bestuursvergadering vaststelling maatregelenpakket Waterbeheerprogramma 2022-2028 op 15 december 2021

Bijlage 3 Voortgang maatregelen volgens actueel overzicht (rapportage jaarrekening 2024)

Hoofdstuk 6 WBP	
6.1.1	Watersysteem-analyse binnen Waterschap Hunze en Aa's met o.a. onderzoek naar noodzaak en kosteneffectiviteit van vergroten capaciteit van de aanvoergemalen
Plan 2024	De studie wordt dit jaar afgerond en er wordt een advies voor het algemeen bestuur opgesteld.
Gedaan 2024	In 2024 heeft de nadruk gelegen op het analyseren van de toekomstige watervraag. Ook is gekeken wat de baten en de lasten zijn voor verschillende alternatieven voor het vergroten van de aanvoercapaciteit via de noordelijke aanvoerroute. Er is voorbereidend werk verricht om het dagelijks bestuur in te lichten over het onderzoek
6.1.2	Toename watervraag onderzoeken
Plan 2024	Dit onderzoek wordt gecombineerd met de studie uit actiepunt 6.1.1.
Gedaan 2024	Dit onderdeel is meegenomen in actiepunt 6.1.1 en is onderdeel van het achtergronddocument dat geschreven is voor dat actiepunt.
6.1.3	Indien nodig, met andere belanghebbende partijen aanpassingen doen aan de vigerende waterakkoorden
Plan 2024	We blijven in goed overleg met de waterakkoord-partners. In de diverse wateraanvoercircuits moet geïnvesteerd worden om functioneel te blijven. Daar dragen wij ons steentje aan bij met financiële middelen en kennis-inbreng.
Gedaan 2024	We zijn in goed overleg met de waterakkoord-partners op basis van bestaande waterakkoorden. Knelpunten worden besproken, kennis wordt gedeeld en financieel dragen wij ons steentje bij.
6.2.1	Onderzoek naar besparen op doorspoelen Eemskanaal
Plan 2024	In 2022 is een plan van aanpak opgesteld waaruit bleek dat Rijkswaterstaat (RWS) initiatiefnemer van het onderzoek is (Deltaprogramma). We pakken het samen op. Het door Rijkswaterstaat opgestelde plan van aanpak wordt dit jaar uitgewerkt.
Gedaan 2024	Het Plan van aanpak is afgerond en met beide opdrachtgevers besproken en vastgesteld. De uitwerking is in gang gezet. Een aanvraag bij het Deltafonds (onderdeel Deltaplan Zoetwater) loopt, het opstellen van een uitvraagdocument richting de markt is de volgende stap. Er heeft een deskundigenoverleg over monitoring plaatsgevonden. Het plaatsen van extra zoutmeetpunten bij de Sluizen van Farmsum door RWS is in gang gezet.
6.2.2	Onderzoek naar mogelijkheden om binnen het reguliere peilbeheer neerslag beter vast te houden en tot infiltratie te laten komen om bodemvocht en grondwateraanvulling te optimaliseren
Plan 2024	Een plan van aanpak wordt opgesteld.
Gedaan 2024	Omtrent dit actiepunt is in 2024 een brainstorm geweest over de aanpak hiervan. De resultaten van de brainstorm zijn verwerkt in een concept plan van aanpak.
6.3.1	Nieuw beleid opstellen voor beregening uit grondwater
Plan 2024	Het uitwerken van het beregeningsbeleid grondwater Drentsche Aa hangt af van de beoordeling van het grondwatereffect op ecologische waarde N2000. Daarvoor is nader onderzoek nodig waarvan de resultaten in 2024 beschikbaar komen.
Gedaan 2024	Uit het onderzoek door een extern bureau blijkt dat de onderbouwing van de beoogde algemene regels beregening niet Natuurbeschermingswet proof is. De Provincie Drenthe pakt de handschoen op vanuit Natura2000 om met beleid te komen en dit binnen de Commissie Landelijk Gebied Drenthe in te brengen. We zijn betrokken en volgen dit op de voet. Het is de verwachting dat de provincie in 2025 met een afgestemd voorstel komt. Momenteel toetsen de juristen of de voorstellen haalbaar zijn.
6.3.2	Onderzoek naar invloed van beregening op grondwaterstanden Voorste Diep
Plan 2024	In 2024 wordt een plan van aanpak opgesteld zodra het 'nader onderzoek' bij 6.3.1. beschikbaar is.

Gedaan 2024	Gezien de grote onzekerheid rond de uitkomsten van het onderzoek bij 6.3.1, is dit actiepunt nog niet opgestart.
6.3.3	Onderzoek naar het effect van grondwateronttrekking voor berekening in de watersystemen Veenkoloniën en Westerwolde
Plan 2024	Deze maatregel wordt uitgevoerd in samenhang met 6.3.1. en 6.3.7.
Gedaan 2024	Dit actiepunt is losgekoppeld van 6.3.1. Een Plan van Aanpak is intussen afgerond.
6.3.4	Opnemen nieuwe kaart 'Beregenen uit grondwater' in de nieuwe waterschapsverordening
	Afgrond
6.3.5	FRESHEM, kartering zoet en zout grondwater
Plan 2024	Voor het uitvoeren van de karteringsonderzoek zal vanuit de lucht informatie verzameld worden. Dat is met een jaar uitgesteld (wordt 2024). We begeleiden de onderzoekers.
Gedaan 2024	De partij die de uitvoering gaat doen is bekend. Onze regio hebben we obstakel vrij. De planning voor het invliegen van Groningen-Drenthe is opgesteld. De Omgevingsmanager namens de vier noordelijke partijen is begonnen. Helaas is er uiteindelijk niet gevlogen in 2024. Er kwamen andere vraagstukken bij, namelijk de stikstof toetst en hogere kosten. Begin 2025 is opnieuw gesproken om de definitieve vlieggebieden en vlieg dichtheden (afhankelijk van het gebied) te bepalen. En een nieuwe planning (in verband met de aanwezige diersoorten) te maken.
6.3.6	Onderzoek naar mogelijkheden grondwatervoorraad-beheer
Plan 2024	De provincie Drenthe zal het grondwatervoorraad-beheer verder vorm gaan geven.
Gedaan 2024	Een op te stellen Plan van Aanpak is bijna afgerond.
6.3.7	Voorstel uitwerken voor het in beeld brengen van de totale grondwateronttrekking ten behoeve van berekening
Plan 2024	In 2024 zal de uitwerking en vertaling naar beleid plaatsvinden. De bestuurlijke verankering daarvan volgt daarna.
Gedaan 2024	Er vindt intern een inventarisatie plaats hoe we hier mee omgaan: maken we alle onttrekkingen inzichtelijk of slechts een deel. En wat is de consequentie voor bij voorbeeld handhaving. Voor het Drentse Aa gebied zijn we al ver gevorderd, de overige gebieden hebben een lagere prioriteit. Wanneer de provincie een standpunt heeft bepaald over de berekening in de onderzoekszone N2000 binnen Drentsche Aa, kunnen wij weer verder met de consequenties die dit voor ons beleid gaat hebben. Gezien de voortgang van de provincie wordt dit niet eerder dan 2025/2026
6.4.1	Communicatietraject opstellen om zoetwaterbeschikbaarheid uit te leggen
Plan 2024	Dit jaar ronden we een plan van aanpak af en delen de communicatiestrategie met externen.
Gedaan 2024	De communicatiestrategie is nog niet opgesteld. Wel is gekeken welke webpagina's een mogelijke vulling kunnen zijn voor de communicatie over zoetwaterbeschikbaarheid. In een informatieve AB-bijeenkomst is meer informatie gegeven over dit thema. Dat is ook onderdeel van de communicatiestrategie.
6.4.2	Optimalisatie en actualisatie van zoetwaterbeschikbaarheid
Plan 2024	Uitwerken van het inzicht in de diverse componenten binnen de zoetwaterbeschikbaarheid (belangen, watervraag, etc.). Gedurende de looptijd van het waterbeheerprogramma zullen steeds meer componenten van het waterverdelingsvraagstuk duidelijk worden. Op basis daarvan kan een goede afweging gemaakt worden. In 2024 kan, op basis van de onderzoeken uit 6.1.1, 6.1.2 en 6.4.3 weer een onderdeel worden afgerond.
Gedaan 2024	Vanuit het Deltaprogramma Zoetwater is in 2024 aandacht geweest voor de maatregelen die in de derde fase van het Deltaprogramma (2028 - 2035) opgenomen kunnen worden als kansrijke maatregel om weerbaar te zijn tegen droogte. De kansrijke maatregelen voor de regio (Noord Nederland) zijn in kaart gebracht en worden in 2025 verder doorgerekend op haalbaarheid en kosten-baten. De maatregelen die in fase 2 zijn opgenomen (onder andere beekherstel van de Hunze en de Drentsche Aa) worden op dit moment uitgevoerd. Elk jaar vindt hierover een verantwoording richting de subsidieverstrekker plaats.
6.4.3	Gebiedsproces en watersysteembrede afweging doorspoelen Oldambt
Plan 2024	Zie 6.4.2.

Gedaan 2024	Hier is in 2024 geen actie op ingezet. Dat komt onder andere door de TLG-bijeenkomsten (Toekomst Landelijk Gebied) die dit jaar ook gehouden zijn.
6.5.1	Bepalen beschikbare bodemvocht via satellietgegevens en gegevens ter beschikking stellen aan gebruikers
Plan 2024	Het opstellen van een plan van aanpak en een eerste verkenning van de wensen en eisen bij de gebruikers.
Gedaan 2024	In 2024 zijn we gestart met het maken van een plan van aanpak om binnen de pilotgebieden van Blue Transition (Veenkoloniën en Drentsche Aa) te kijken naar de effectiviteit van inzet van satellietbeelden. Hiervoor wordt een historische analyse voorgesteld, gecombineerd met een praktijkonderzoek. Deze pilot gaat in 2025 van start.
6.5.2	Stimuleren optimaal bodembeheer via pilots en kennisverspreiding
Plan 2024	De uitvoering van het DAW project 'Aanpak verminderen perceel- en erfmissie Groningen' en DAW/DPZ 'stimulans waterkwaliteit- en kwantiteit Drenthe' door LTO Noord lopen. De uitvoering van een project voor optimaal bodembeheer wordt door de AND (Agrarisch collectief Drenthe) uitgevoerd.
Gedaan 2024	Het DAW project Groningen loopt volgens plan. Het DAW/DPZ project in Drenthe heeft vertraging opgelopen en is in februari 2025 van start gegaan. Het DAW project van de ANOG ("Gezonde bodem schone sloot") heeft vertraging opgelopen als gevolg van wisseling van personen bij de ANOG. In 2025 wordt een concrete start gemaakt. Een verlenging van het project tot eind 2027 is toegezegd.
6.5.3	Stimuleren efficiënt watergebruik via pilots en kennis verspreiding
Plan 2024	De pilots worden uitgevoerd door agrarische collectieven, de resultaten volgen in 2026.
Gedaan 2024	In 2024 zijn de agrarische collectieven AND, ANOG en BNMG van start gegaan met hun pilots.
6.5.4	Opstellen beleid maximaal waterverbruik per teelt
Plan 2024	In 2024 is deze maatregel nog niet aan de orde.
Gedaan 2024	Nog niet aan de orde.
6.5.5	Opstellen beleid voor nieuwe industriële gebruikers, samen met de provincies
Plan 2024	Het beleidskader is opgesteld en wordt gedeeld met externen.
Gedaan 2024	Binnen de afnemers van zoetwater vanuit het IJsselmeergebied is een beleidskader nieuwe watervragers opgesteld. In 2024 is hiermee op beperkte schaal geoefend. De regio heeft in 2024 een aantal vragen over watergebruik in de regio's (waaronder voor waterstofproductie en veengebieden) landelijk geagendeerd. Voor dit actiepunten zijn we wel afhankelijk van de provincie en de Task Force Zoetwaterbeschikbaarheid. De verwachting is dat het beleidskader in 2025 afgerond kan worden.

Bijlage 4 Schematische weergave van regionale en nationale overlegstructuren

